

www.kaks.fi

polemiikki

tuoreen kuntatiedon erikoislehti

1/2026

**Muutosjohtaja ja reformisti
Ville-Veikko Ahonen:**

MISSIONA YHTEISKUNNALLINEN MUUTOS

Tervetuloa uudistetuille Polemiikin sivuille kaks.fi/polemiikki

polemiikki

🏠 Polemiikki

Polemiikki

Artikkelit

Haluako mainoaksi Polemiikkiä?

Mediakortti

Näköislehti

Tilaa DigiPolemiikki

Polemiikki

Tervetuloa inspiroivan kuntatiedon äärelle! Polemiikki-lehti on sitautumaton ja riippumaton, kolme kertaa vuodessa painettua ja verkkolehtenä ilmestyvä, laajalevikkoinen kunta-alan julkaisu Suomessa. Polemiikki on kuntatiedon erikoislehti, joka on suunnattu kunta-alan luottamushenkilöille, viranhaltijoille sekä kaikille kuntatiedosta kiinnostuneille. Polemiikissa nostetaan esille kuntien kiinnostavia toimintamallia, kiinnostavia ihmisiä ja ihmisiä sekä esillä otetaan yhteiskunnalliseen keskusteluun kuntien tilasta ja tulevaisuudesta.

Uusimmat lehden artikkelit

20.12.2025 | Polemiikki-lehti

Mestarit ja käsillit - sukupolvet kohtaavat ja kulttuuriperintö elää

20.12.2025 | Polemiikki-lehti

Kulttuuri elää arjessa

20.12.2025 | Polemiikki-lehti

OULU2026 - eurooppalainen hanke, joka yhdistää 40 pohjoista kuntaa

Mainospaikat sivustolla

Polemiikki-lehden sivuilla on mainospaikkoja. Voit laata mainosilmoituksen sivustollamme lisää Polemiikki-lehden mediakortilla.

Tutustu mediakorttiin

Apurahoituskäyttöön tarjoamme apurahoituksen tietoa ja ohjeita hakuprosessissa. Olemme koonneet yhteen tärkeimmät palvelut ja palvelut ja niiden tarjoamien palveluiden. Tutustu saatavilla oleviin palveluihin ja ohjeisiin.

[Siirry mediakorttiin](#)

Tutustu näköislehtiin

[Siirry näköislehtiin](#)

Tilaa DigiPolemiikki

Polemiikki-lehti ilmestyy kolme kertaa vuodessa ja lukijamme lehden artikkelit digimuodossa sivulla e-postissa. Tervetuloa sivustovan lähikäynnin!

[Siirry tilaamaan](#)

polemiikki

Jenni Airaksinen
päätoimittaja

Tutkitun tiedon valossa kohti uusia tekemisen tapoja

Olen koko työurani tutkinut muutoksia tai muutospyrkimyksiä ja välillä ollut tavalla tai toisella viemässä eteenpäin uusia toimintatapoja. Olen nähnyt karusti sen, miten vaikeaa on muuttaa totuttua ja tehdä ratkaisuja yhteiskunnallisesti monimutkaisissa kysymyksissä. Usein kuulen muuttumattomuuden perusteeksi sen, ettei tarjolla ole yksiselitteistä tietoa muutosten seurauksista.

Yhteiskunnalliset ongelmat ovat monimutkaisia, mutta väitän, että niiden ratkaisemattomuus ei johdu tiedon puutteesta. Dataa ja tutkimusta on enemmän kuin koskaan, mutta yksiselitteisiä tulintoja tiedosta vähemmän. Vetoamme usein epävarmuuteen, kun emme uskalla tehdä asioita toisin.

Ratkaisuja on, jos uskallamme muuttaa ajatteluumme. Tämän lehden artikkeleissa on monia viisauksia, joista olen koonnut tähän muutamia.

Ensinnäkin meidän on siirryttävä suoritteiden ostamisesta vaikuttavuuden hankintaan. Esimerkiksi SIB-hankkeet osoittavat, että kun toimintatavan logiikka muutetaan ja maksetaan viulut vasta, kun toiminnasta syntyy tuloksia – parempaa koulunkäyntiä, nopeampaa työllistymistä ja raskaiden palveluiden tarpeen vähenemistä – syntyy myös uudenlaista tekemistä, kekseliäisyyttä ja vastuullisuutta. Oivalluksena on se, että monimutkaisissa haasteissa esimerkiksi perheet eivät kaipaa irrallisia palveluja, vaan kokonaisvaltaista, joustavaa ja pitkäkestoista tukea, jota voidaan muokata tarpeen mukaan.

Toiseksi, ennakoivaan ja ehkäisevään työhön panostaminen on viisasta. Varhainen tuki säästää sekä rahaa että inhimillistä kärsimystä. Tätä toivottavat kaikki, mutta niukkuuden jakamisen ajassa on ymmärrettävästi helpompi leikata ennakoivasta ja ehkäisevästä puolesta. Viisasta se ei ole.

Kolmanneksi, yhteiskunnan kestävä tulevaisuus edellyttää enemmän pitkän aikavälin perspektiiviä ja vähemmän tempoilua ja pikavoittoja. Lyhyet hankkeet ja vaalikausiajattelu eivät riitä. Kun vaikuttavuutta seurataan 10–12 vuoden aikajänteellä, nähdään tuloksia, joita ei synny kahden vuoden projektirahoituksella.

Neljänneksi, hallinnollinen uudistaminen on aina vasta alku. Mikään ei muutu, jos tyydymme siihen, että rakenne ratkaisee. Ei ratkaise. Rakenne luo puitteet ihmisten väliselle toiminnalle, mutta vasta tekemisen muutos ratkaisee. Nyt tarvittaisiin ajattelua, jossa valtio, hyvinvointialueet ja kunnat yhdessä ratkaisisivat pulmia vaikuttavuusajatteluun nojaten ja tuloksia yhdessä hankkien.

Politiikkakysymykset, joiden kanssa yhteiskunnassamme painitaan, ovat niin tiukasti yhteen kietoutuneita ja kompleksisia, ettei niiden erillisillä ratkaisuyrityksillä saavuteta tuloksia. Silti tätä yritetään erilaisten lokeroituneiden hallinnollisten siilojen kautta ja erillislakeja säätäen. Parempi tapa olisi ilmiöihin liittyvän kompleksisuuden ymmärtäminen sekä pulmien luonteen huomioiva ja tietoon perustuva johtaminen.

Tutkittu tieto antaa vinkkejä suunnista. Tulevaisuus on silti sumea. Uudet tekemisen tavat syntyvät vasta, jos uskallamme epävarmuudesta huolimatta kulkea niitä kohti.

PÄÄKIRJOITUS

3

AJASSA

5

Raikkaita suuntia Kapsäkissä, KAKS uudisti verkkosivunsa

TIETOKAKS

8

Julkaisuja, gallupeja, Ilmapuntari-tutkimusten tuloksia

VALTIONOSUUSUUDISTUKSEN KAATUMINEN SYVENTÄÄ KUNTIEN VASTAKKAINASETELUA

16

Sote-erät ja verotuloihin perustuvan tasausjärjestelmän ristiriidat paljastivat, kuinka vaikeaa kuntien rahoitusta on muuttaa nollasummapelissä.

LÄHIKUVASSA VILLE-VEIKKO AHONEN

24

'Olen muutosjohtaja, reformisti. Iso yhteiskunnallinen muutos on missio, jonka vuoksi teemme töitä.'

KOLUMNI

29

Mika Pyykkö

VAIKUTTEITA, EI SUORITTEITA

30

Lasten ja nuorten syrjäytymistä ehkäisevässä ohjelmassa ei osteta asiakastapaamisia tai työtunteja, vaan muutosta.

BORGIN POINTIT

33

KAKSin tutkimuspäällikkö Sami Borg havainnoi kuntakenttää ja yhteiskuntaa palstallaan.

KUSTANNUSTEN KIRJAAMISESTA SYRJÄYTYMISEN EHKÄISYYN

34

Lasten ja nuorten turvallinen arki ja syrjäytymisen ehkäiseminen tehdään kunnissa.

UUSI PALSTA HYVIÄ UUTISIA KUNNISTA

37

KUNNAT JA HYVINVOINTIALUEET YHDYSPINNOILLA

38

Mikä on yhdyspinta? Siitä kertoo tarkemmin Vaasan yliopiston sosiaali- ja terveyshallintotieteen professori Harri Jalonen.

SIILOISTA EKOSYSTEEMEIHIN

44

THCS-hankkeesta kertoo hallintotieteiden dosentti, hankkeen johtaja Sanna Tuurnas Tampereen yliopistosta.

RATKAISURAHASTO EFFEKT RISKIRAOITTA YHTEISTÄ HYVÄÄ

50

Ratkaisurahasto Effekt vie yhteen säätiörahana ja enkelisijoittamisen. Jos kaikki menee hyvin, myös kunnat ja kaupungit hyötyvät tästä.

TÄTÄ TUTKIN

54

Ketkä ovat he, jotka putoavat turvaverkon läp? Aihetta on tutkinut Tampereen yliopiston professori Juho Saari.

NUMEROT AUKI

55

16

Vastrapalato

34

iStockphoto

54

Merja Ojala

RAIKKAITA SUUNTIA

- kunta- ja kulttuuriväki haki ratkaisuja hyvinvoinnin tueksi

Musiikkiteatteri Kapsäkki Helsingissä täytti helmikuun 12. päivä kunta- ja kulttuuriväestä. Kolmen säätien yhteinen Raikkaita suuntia -festivaali tarjosi monipuolista keskustelua ja näkemyksiä siitä, miten kulttuuri ja luovat alat voivat tarjota ratkaisuja hyvinvointiyhteiskunnan haasteisiin ja ihmisten hyvinvoinnin turvaamiseen.

Päivän aikana kuultiin esimerkkejä kulttuurin talousvaikutuksista, kuten Tampere-talo-konsernin lähes sadan miljoonan euron aluetaloudellisesta vaikutuksesta, sekä näkemyksiä siitä, miten matalan kynnyksen kulttuuritoiminta voi ehkäistä nuorten syrjäytymistä ja lisätä osallisuutta. Oulu2026-hanke esitteli Euroopan

kulttuuripääkaupunkivuottaan, joka tuo tuhansia tapahtumia kymmeneen kuntiin.

Keskusteluissa korostui kulttuurin rooli yksinäisyyden vähentäjänä, yhteisöllisyyden vahvistajana ja alueiden vetovoimatekijänä sekä tarve nähdä kulttuuri investointina, ei kulleränä. •

Lähiötaiteilija Veera Railio sai yleisön innostumaan.

KULTA ry:n pääsihteeri Rosa Meriläisen ja Taiken yksikönpäällikön Antti Huntuksen dialogin otsikkona oli Kulttuuri on (yhteis)kunnalle ratkaisu.

jatkuu >

AJASSA

Festivaalin puuhanaiset Jenni Airaksinen Kunnallisan kehittämässätiöstä (vas.), Soile Kuitunen Miina Sillanpään säätiöstä ja Katri Vataja Iltasta nousivat lavalle keskustelemaan siitä, kun kulttuuri, talous ja hyvinvointi kohtaavat.

Kulttuurihyvinvoinnin erityisasiantuntija, väitöskirjatutkija Pilvi Kuitu (vas.) ja luova johtaja, toimittaja Jani Halme pohtivat luovuuden merkitystä hyvinvoinnin, osallisuuden ja paremman tulevaisuuden voimana.

Milttonin brändi- ja kulttuurijohtaja Lotta Backlund.

Jouni Väänänen, Purkutaide-kollektiivin taiteellinen johtaja.

TUTKITTU TIETO PAREMMIN ARKEEN

- Kaks uudisti verkkosivunsa

Kunnallisalan kehittämissäatiö Kaks on uudistanut verkkosivunsa. Kyse ei ole pelkästä ulkoasun päivytyksestä, vaan tavasta jäsentää ja tuoda esiin vuosien aikana kertynyt tutkimus- ja julkaisuaineisto niin, että se palvelee kuntien arkea aiempaa sujuvammin.

- Tärkein tavoitteemme oli tuoda Kaksin uusi strategiakausi eloon verkossa. Samalla päivitimme sivuston käytettävyyden, tiedon löydettävyyden, ulkoasun ja ylläpidettävyyden tähän päivään, kertoo **Markus Kareinen** Site Logicilta. Kareinen toteutti sivuston yhdessä kollegansa **Niku Piitulaisen** kanssa.

Lähtökohta oli käytännöllinen: miten runsaasta aineistosta tehdään kokonaisuus, jossa käyttäjä ei hukuta tietoon?

- Yllätti positiivisesti se valtava tiedon ja sisällön määrä, jota säätiö on vuosien saatossa kerryttänyt. Sen jäsentäminen käyttäjäystävälliseksi kokonaisuudeksi oli meille aidosti mielenkiintoinen haaste, Kareinen sanoo.

Kunnallisalan kehittämissäatiön viestintäpäällikön **Satu Perjon** mukaan uudistus liittyy laajempaan muutokseen tiedon jakamisessa.

- Haluamme mahdollistaa tutkitun tiedon saavutettavuuden ja käytettävyyden kuntien arjessa aiempaa paremmin. Aiemmin olemme keskittyneet enemmän painettuihin julkaisuihin, mutta nyt julkaisusarjamme ovat laajemman yleisön hyödynnettävissä entistä helpommin, Perjo kertoo.

Tavoitteena on, että rahoitettu tutkimus näkyy ja tuntuu konkreet-

tisesti kuntakentällä.

- Emme halua, että arvokkaat oivallukset jäävät pöytälaatikkoihin. Nyt julkaisut, gallupit ja ajankohtaiset artikkelit löytyvät yhdestä paikasta.

Suunnittelua ohjasi käyttäjälähtöisyys

Sivustoa ei rakennettu oletusten varaan. Kehitystyö käynnistyi analysoimalla aiemman sivuston käyttödataa, keräämällä palautetta käyttäjiltä ja hyödyntämällä lämpökarttoja, jotka näyttävät, miten kävijät liikkuvat sivulla.

- Emme lähteneet arvailemaan. Tunnistimme tärkeimmät kävijäryhmät ja loimme heistä selkeät kävijäpersoonat ennen suunnittelutyötä, Kareinen kertoo.

Projektissa kävi ilmi, että sivuston käyttäjäkunta on laaja: mukana on kuntalaisia, viranhaltijoita, luottamushenkilöitä, tutkijoita ja opiskelijoita.

- Juju oli siinä, miten sama tieto tarjoillaan eri kohderyhmille hieman eri kulmasta ilman että ko-

konaisuus hajoaa, Kareinen sanoo.

Satu Perjon mukaan selkeys, saavutettavuus ja löydettävyys olivat uudistuksen keskiössä.

- Mitä saavutettavampaa tutkitu kuntatieto on, sitä moninaisempi yleisö voi kokea kuntien kehittämisen omakseen.

Tekoäly tukee tiedon löytämistä

Yksi uudistuksen näkyvimmistä elementeistä on tekoälyn hyödyntäminen. Kareisen mukaan tekoälyä käytettiin sekä suunnitteluvaiheessa datan analysointiin että toteutusvaiheessa kehittäjien työparina.

Käyttäjille näkyvin ratkaisu on julkaisuosion AIni-botti, joka auttaa löytämään vastauksia satojen julkaisujen joukosta.

- Näimme siinä suuren potentiaalini helpottaa tiedonhakuja ja varmistaa, että säätiön tuottama tieto tulee hyödynnettyä, Kareinen kertoo.

Lisäksi sivuston haku tarjoaa älykkään yhteenvedon esimerkiksi yhteystiedoista tai laskutustiedoista.

Perjon mukaan tekoälyratkaisut avaavat uusia mahdollisuuksia myös tiedeviestinnälle.

- Sivoustouudistus tekoälypohjaisine tutkimusavustajineen tuo uusia mahdollisuuksia tutkimuksen yleis-tajuistamiseen.

Pitkän aikavälin tavoite on selkeä.

- Toivomme, että uudistettu sivusto muodostuu ajankohtaisen ja tutkitun kuntatiedon hermokeskukseksi. Digitaaliseksi kirjastoksi, joka auttaa oivaltamaan ja rakentamaan dialogia kuntakentän toimijoiden välille, Perjo sanoo. •

KANSALAISSOSALLISUUDEN LUPAUS KOETUKSELLE

Kansalaisosallisuuden lupaus? Kohti osallistavan hyvinvointivaltion paradigmaa -julkaisun keskeinen kysymys on, lunastetaanko osallisuudelle annettu lupaus vai jääkö se poliittiseksi ja hallinnolliseksi retoriikaksi.

Kirjassa osallisuutta tarkastellaan hyvinvointivaltion paradigman muutoksena, ei yksittäisinä osallistamismenetelminä. Osallistava hyvinvointivaltio merkitsee siirtymää malliin, jossa kansalaiset eivät ole vain palvelujen kohteita tai kuultavia, vaan toimijoita, tiedon tuottajia ja vaikuttajia. Tämä muutos konkretisoituu erityisesti kunnissa ja hyvinvointialueilla, joissa osallisuus kytkeytyy päätöksentekoon, palveluihin ja työelämään. Käsitteellisesti kirja jäsentyy kolmen osallisuuden muodon varaan: asukasosallisuuden, asiakasosallisuuden ja työelämäosallisuuden.

Asukasosallisuuden osalta keskeinen havainto on, että osallistumiskanavia on runsaasti, mutta niiden vaikuttavuus on usein heikko. Kuuleminen ei vahvista demokratiaa, jos asukkaiden näkemykset

eivät vaikuta valmisteluun, priorisointeihin ja resurssien kohdentamiseen. Kun asukasosallisuus jää edustuksellisen päätöksenteon rinnakkaiseksi prosessiksi, se tuottaa helposti kokemuksen kuulluksi tulemisesta ilman seurauksia ja heikentää luottamusta paikalliseen päätöksentekoon.

Asiakasosallisuus tuo esiin hyvinvointipalvelujen sisäiset valtasuhteet. Vaikka asiakkaiden kokemustieto tunnustetaan periaatteissa, käytännössä institutionaalinen asiantuntijatieto määrittää usein osallisuuden rajat. Asiakasosallisuus jää helposti muodolliseksi, jos se rajoittuu palautteeseen tai kuulemiseen ilman vaikutusta palvelujen sisältöihin. Erityisen ongelmallista tämä on silloin, kun osallisuus kytkeytyy velvoittavaan aktiivisuuteen, jossa asiakkaalta edellytetään osallistumista, mutta todellinen päätösvalta säilyy järjestelmällä.

Työelämäosallisuuden ja osallistavan työkykypolitiikan osalta kirja haastaa yksilökeskeisen ajattelun. Työkykyä ei ymmärretä ensisijaisesti yksilön ominaisuutena tai velvollisuutena sopeutua työmarkkinoille, vaan yhteiskunnallisena ja institutionaalisen vastuuna. Kunnilla, hyvinvointialueilla ja työllisyyspalveluilla on keskeinen rooli sellaisten palvelujen, työpolkujen ja rakenteiden rakentamisessa, jotka mahdollistavat erilaisten ihmisten kestävän osallis-

tumisen työelämään. Työelämäosallisuus ei tällöin ole vain keino nostaa työllisyysastetta, vaan osa kansalaisosallisuuden perusoikeutta.

Kirjan johtopäätös on, että nämä kolme osallisuuden muotoa muodostavat toisiinsa kytkeytyvän kokonaisuuden. Jos asukasosallisuus ei vaikuta päätöksiin, asiakasosallisuus jää muodolliseksi ja työelämäosallisuus rakentuu velvoittavuuden varaan, kansalaisosallisuuden lupaus murenee. Osallistava hyvinvointivaltio ei synny lisäämällä osallistumisen määrää, vaan vahvistamalla sen laatua ja vaikuttavuutta.

Päätäjille viesti on selkeä, että osallisuutta ei tule käsitellä erillisenä kehittämisteemana, vaan kuntien ja hyvinvointialueiden ydintoimintona. Kunnissa ja hyvinvointialueilla tämä edellyttää siirtymää kuulevasta hallinnosta vaikuttavaan osallisuuteen, jossa asukkaiden näkemykset ohjaavat päätöksentekoa, asiakkaiden kokemustieto muokkaa palveluja ja työelämäosallisuutta edistetään julkisena vastuuna.

Osallistavan hyvinvointivaltion vahvistaminen edellyttää järjestelmällistä siirtymää osallisuuspuheesta rakenteelliseen toimeenpanoon, jossa asukasosallisuus, asiakasosallisuus ja työelämäosallisuus ymmärretään yhtenä kokonaisuutena. Kunnissa ja hyvinvointialueilla osallisuus on määriteltävä ydintoiminnoksi, joka kytkeytyy strategiseen

ohjaukseen, talousarvioihin ja palvelurakenteiden uudistamiseen siten, että osallistuminen vaikuttaa aidosti päätösten valmisteluun ja lopputuloksiin. Tämä edellyttää vaikuttavia osallisuusrakenteita, joissa asukkaiden näkemykset ohjaavat priorisointeja, asiakkaiden kokemustieto muokkaa palveluja ja työelämäsallisuutta edistetään julkisena vastuuna työelämän ja palvelujärjestelmän mukauttamisen kautta.

Osallisuuden edellytykset on turvattava erityisesti niille ryhmille, joiden osallistumisen lähtökohdat ovat heikot, ja osallisuuden vaikuttavuutta on arvioitava sen perusteella, muuttuvatko päätökset, palvelukäy-

tännöt ja työelämäsallisuuden rakenteet. Vain näin kansalaisosallisuuden lupaus voi realisoitua demokraattisesti kestävässä ja sosiaalisesti oikeudenmukaisena hyvinvointivaltion toimintaperiaatteena. Kuntien ja hyvinvointialueiden näkökulmasta kansalaisosallisuus on keskeinen solidaarisuuden perusta, sillä sen kautta erilaiset asukkaat, asiakkaat ja työelämään osallistuvat ihmiset tunnustetaan tasavertaisiksi yhteiskunnan jäseniksi ja liitetään osaksi yhteistä moraalista ja poliittista yhteisöä, jonka varaan hyvinvointivaltio rakentuu. •

Kirjoittaja Jari Lindh
YTT, dosentti
yliopistonlehtori

→ *Julkaisu löytyy täältä!*

Kirjan kirjoittajat:
Juha Hämäläinen
Jari Lindh
Jari Kainulainen

JULKAISU

JULKISHALLINNON TILINTARKASTUSMARKKINOIDEN KEHITTÄMINEN ON JÄÄNYT PUOLITIEHEN

Nykymuotoinen julkishallinnon tilintarkastusjärjestelmä syntyi 30 vuotta sitten. Lainsäädännöllä siirtyminen auktorisoitujen tilintarkastajien (JHT) järjestelmään on onnistunut varsin hyvin. Sen sijaan julkishallinnon tilintarkastusmarkkinoiden kehittämisessä ollaan jääty puolitiehen. Markkinat eivät ole muodostuneet tilintarkastusyhteisöille riittävän houkutteleviksi.

JHT-tilintarkastajien määrä vähenee. Ammattina JHT-tilintarkastus ei kiinnosta riittävästi, jotta uusia tarkastajia tulisi alalle ja jatkuvuus olisi turvattu. Samanaikaisesti

tilintarkastajiin ja tilintarkastusyhteisöihin kohdistuva sääntely ja valvonta on lisääntynyt.

JHT-tilintarkastusjärjestelmä kokonaisuudessaan on tienhaarassa. Syitä tilanteeseen on useita. Kirjassa avataan niiden sisältöä ja taustaa.

Kirjoittajat **Aatos Hallipelto** ja **Juha Huuskonen** ovat pitkän linjan kuntatalouden ja -hallinnon sekä tilintarkastuksen asiantuntijoita. Teoksen tavoitteena on herättää keskustelua JHT-tilintarkastusjärjestelmästä kokonaisuutena ja löytää ratkaisuja ongelmiin. Tässä kirjoittajat peräänkuuluttavat kaikkien osapuolten yhteistyötä. •

→ *Julkaisu löytyy täältä!*

Kunnallisan kehittämistä
Julkaisut-sarjan
julkaisu 69 (2025)

ISTOCKPHOTO

NOIN JOKA NELJÄS ÄÄNESTI KAHTA ERI PUOLUETTA VUODEN 2025 ALUE- JA KUNTAVAALEISSA

Tampereen ja Helsingin yliopistojen vaalitutkijoiden Tuplavaalien tulikoe -tutkimus tarkasteli kevään 2025 ensimmäisiä samanaikaisia alue- ja kuntavaaleja.

Noin joka neljäs äänestäjä hajautti äänensä kahdelle eri puolueelle. Yleisimmät yhdistelmät olivat SDP ja vasemmistoliitto, SDP ja vihreät sekä keskusta ja kokoomus. Kaksi viidestä äänesti samaa puoluetta ja samaa ehdokasta. Kolmannes äänesti samaa puoluetta mutta eri ehdokasta.

Monet kokivat tuplavaalit hämmentäviksi: kolmannes piti vaaliteemojen erottamista vaikeana ja lähes 40 prosenttia kampanjoiden erottamista hankalana. Joka neljäs koki

puoluevalinnan aiempaa monimutkaisemmaksi.

Aluevaaleihin suhtaudutaan kuntavaaleja kriittisemmin. Lähes puolet (46 %) katsoo, ettei aluevaalitulosella ole suurta merkitystä. Vain 23 prosenttia uskoo hyvinvointialueiden parantavan sosiaali- ja terveydenhuollon laatua.

Alueellinen eriytyminen näkyy tulevaisuususkon eroissa: Itä-Suomessa optimismi on muuta maata heikompi, ja yli puolet kokee alueensa jääneen päättäjien huomiotta. •

→ *Lue juttu täältä!*

Lue tutkijatohtori Jussi Westisen haastattelu aiheesta Kaksin uusilta verkkosivuilta:

→ *Lataa tutkimus täältä!*

Alue- ja kuntavaalitutkimuksen analyysit pohjautuvat tutkimusta varten kerättyyn, äänioikeutetuille suunnattuun kyselytutkimusaineistoon (n=1042) sekä Tilastokeskuksen tilastotietokannoista saataviin aineistoihin vaaleista ja väestöstä. Vertailua tehdään soveltuvin osin myös aiempien vaalien kyselytutkimusaineistoihin.

ENEMMISTÖ KUNTALAISISTA ODOTTAA PALVELUIDEN HEIKKENEVÄN

Taustalla vaikuttavat talouden ja työllisyyden heikentyneet näkymät, mutta myös kysymys siitä, horjuuko luottamus julkisen sektorin kykyyn turvata peruspalvelut.

Kunnallisan kehittämissäätiön (KAKS) teettämän gallupin mukaan kuntalaisten odotukset oman kotikuntansa palveluiden ja elinolojen kehityksestä ovat synkentyneet selvästi verrattuna edelliseen mittaukseen vuodelta 2017. Erityisen huolestuneita ollaan vanhustenhuollosta, terveyspalveluista, rikollisuudesta, verotuksesta ja kuntien taloudesta.

Vanhustenhuollon kehityksen arvioi huononevan 71 prosenttia vastaajista ja terveyspalveluiden 70 prosenttia. Myös kotikunnan talouden ja työllisyyden näkymät arvioidaan aiempaa pessimistisemmin.

Yhteiskuntatieteiden lisensiaatti ja tutkija **Juhani Pehkonen** arvioi, että tulokset heijastavat ennen kaikkea ihmisten huolia arjen perusasioista.

– Negatiivisia arvioita saavat juuri ne asiat, jotka ovat viime aikoina olleet julkisuudessa paljon esillä: terveys, vanhustenhuolto ja rikollisuus. Julkinen keskustelu vaikuttaa väistämättä siihen, miten ihmiset hahmottavat tulevaa, hän toteaa.

Olosuhteet muuttuneet sitten vuoden 2017

Edellinen mittaus tehtiin aikana, jolloin Suomen talous kasvoi ja työllisyys parani. Nyt tilanne on toinen.

– Vuonna 2017 bruttokansantuote kasvoi lähes kolme prosenttia ja työllisyys oli nousussa. On luontevaa, että näkemykset ovat

nyt heikompia, kun talouskasvu on ollut vaatimatonta ja työttömyys korkeammalla tasolla, Pehkonen toteaa.

Hänen mukaansa osa muutoksesta voi olla tilapäistä ja olosuhteisiin perustuvaa, mutta tilanteessa on nähtävissä myös pysyväisyyttä.

– Talouden ja työllisyyden osalta tarvittaisiin aika merkittävä myönteinen käänne, jotta ihmisten käsitykset muuttuisivat nopeasti aiempaa valoisammiksi. Mitään nopeaa muutosta Suomen taloudessa tai työllisyydessä tuskin tulee tapahtumaan vuoden, parin sisään.

Ei vain viestintäkysymys

Missä määrin synkät arviot johduttavat siis rakenteellisista ongelmista ja missä määrin esimerkiksi viestinnästä?

– Ei tämä pelkästään viestintäkysymys ole. Jos perustavanlaatuisissa kysymyksissä, kuten juuri taloudessa ja työllisyydessä, ei näy valoa, pelkkä positiivinen puhe ei riitä, Pehkonen sanoo.

Kunnilla on rajallinen vaikutus esimerkiksi hyvinvointialueiden vastuulla oleviin palveluihin tai valtion rahoitusratkaisuihin. Pehkonen näkee kuitenkin, että kehitysodotuksia voidaan osittain hallita avoimella ja realistisella viestinnällä.

– On tärkeää viestiä siitä, mitä kunnissa tehdään ja mitä suunnitellaan.

Samalla hän peräänkuuluttaa laajempaa yhteistä näkemystä tulevaisuudesta.

Kuntalaisten arviot tulevasta kehityksestä

OSUUS VASTAAJISTA, JOTKA USKOVAAT KEHITYKSEN MENEVÄN HUONOMPAAN SUUNTAAN:

• Vanhustenhuolto	71 %
• Terveyspalvelut	70 %
• Rikollisuus	62 %
• Verotus	59 %
• Kotikunnan talous	57 %
• Työllisyys	49 %

MUUTOS VUOTEEN 2017 VERRATTUNA

• Vanhustenhuolto	52 % > 71 %
• Terveyspalvelut	51 % > 70 %
• Kotikunnan talous	39 % > 57 %
• Työllisyys	25 % > 49 %

– Suomessa mielipiteet jakautuvat vahvasti keinoista, joilla taloutta ja palveluita pitäisi kehittää. Tavoitteista voidaan usein olla samaa mieltä, mutta keinot jakavat. Jonkinlaista yhteistä suuntaa ja konsensusta tarvittaisiin.

Tulokset kertovat siis paitsi taloudellisista realiteeteista myös luottamuksesta tulevaan. Kun odotukset heikkenivät laajasti useilla keskeisillä osa-alueilla, kyse on enemmän kuin yksittäisestä notkahduksesta mielialassa. •

KAKS – Kunnallisan kehittämissäätiön tutkimuksen toteutti Verian (aiemmin Kantar Public). Tutkimusaineisto on koottu Gallup Kanavalla 29.11.–3.12.2025. Haastatteluja tehtiin yhteensä 1.001. Vastaajat edustavat maamme täysi-ikäistä väestöä Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Tutkimuksen tulosten virhemarginaali on koko aineiston tasolla suurimmillaan vajaa kolme prosenttiyksikköä suuntaansa.

ILMAPUNTARI

EU:LLA, SUURYRITYKSILLÄ JA MAAN HALLITUKSELLA
ON MONIEN MIELESTÄ LIIKAA VAIKUTUSVALTAA

TALOUS- JA TYÖLLISYYSASIOISSA

Tuoreessa Ilmapuntari-tutkimuksessa selvitettiin kansalaisten näkemyksiä eri tahojen vaikutusvallasta maan taloutta, työllisyyttä ja kilpailukykyä koskevissa asioissa.

Vastaajien tuli arvioida vaikutajatahoja kolmiportaisesti sen mukaan, onko niillä mainituissa asioissa liikaa, liian vähän vai sopivasti vaikutusvaltaa. Kysymys mittaa tietoon ja mielikuviin perustuvia käsityksiä eri tahojen vallan nykyisestä määrästä ja käsityksiä siitä, millainen määrä valtaa kullakin arvioitavalla taholla tulisi olla.

Yleisin vastaus on, että eri tahoilla on vaikutusvaltaa sopivasti kysytyissä asioissa. Esimerkeiksi käyvät tasavallan presidentti (71 %) ja eduskunta (63 %). Liian vähän valtaa omaavien lista on kansalaismielipiteen perusteella lyhyt: kaupungit ja kunnat (33 %) sekä hyvinvointialueet (32 %).

Liian vaikutusvallan haltijoiden luettelo on kirjava. Suomalaisista kaksi viidestä arvioi EU:lla (43 %) ja suuryrityksillä (42 %) olevan liikaa vaikutusvaltaa maan taloutta, työllisyyttä ja kilpailukykyä koskevissa asioissa. Noin kolmannes väestöstä ei panisi pahakseen, vaikka myös maan hallituksen (36 %), median (33 %), pääministerin (32 %),

työntajajärjestöjen (32 %) ja luonnonsuojelijoiden (31 %) valtaa näissä asioissa karsittaisiin.

Mielipiteet vaikutusvallan kohdallaan olosta ovat jonkin verran muuttuneet vuoden 2020 syksystä. Aiempaa suurempi osa kansalaisista kokee maan hallituksella ja pääministerillä olevan liikaa vaikutusvaltaa talous- ja työllisyysasioissa. Ay-liikkeeseen kohdistuva kritiikki vallan kahmimisesta on laimentunut. Nykyisin aiempaa useampi soisi ammattiyhdistysliikkeelle lisää vaikutusmahdollisuuksia.

Tyytyväisyyttä kunnallispoliittisen vallan ”kohdallaan oloon” kartoitettiin pelkistetymmällä kysymyksellä ilman aiherajausta: onko eri tahoilla kotikunnassa liikaa, liian vähän vai sopivasti valtaa. Kunnissa liian vallan haltijoiden lista on yleisilmeeltään hillitty. Lähinnä yhden asian liikkeiden ja ammattiyhdistysten valtaa haluttaisiin vähentää. Yhden asian liikkeiden valtaa kotikunnassa pitää liiallisena reilu neljännes (27 %) ja ammattiyhdistysten valtaa noin viidennes (20 %).

Jonkin verran kriittisiä mainintoja kohdentuu myös tiedotusvälineisiin, elinkeinoelämään ja puolueiden kunnallisjärjestöihin. Vajaa viidennes vastaajista kokee

näiden vallan kotikunnassaan liialliseksi. Vain joka kymmenes katsoo valtuustolla olevan kotikunnassaan liian paljon valtaa.

Yleisimmin katsotaan, että valtaa on sopivasti. Huomattava osa vastaajista ei myöskään kykene tai halua arvioida oman kotikuntansa vallankäyttöä.

Juuri yhdellekään taholle ei haluttaisi luovuttaa lisää valtaa omassa kotikunnassa, ei edes valtuustolle. Reilu neljännes lisäisi kuitenkin maa- ja metsätalouden harjoittajien valtaa ja viidennes ammattiyhdistysten sekä elinkeinoelämän valtaa. •

➔ Tutkimusosiot löydät täältä:

KAKS – Kunnallisalan kehittämissäätiön tutkimuksen toteutti Verian (aiemmin Kantar Public). Tutkimusaineisto on koottu Gallup Kanavalla 29.11.–3.12.2025. Haastatteluja tehtiin yhteensä 1.001. Vastaajat edustavat maamme täysi-ikäistä väestöä Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Tutkimuksen tulosten virhemarginaali on koko aineiston tasolla suurimmillaan vajaat kolme prosenttiyksikköä suuntaansa.

ILMAPUNTARI

JOKA TOINEN KATSOO KUNTAJOHTAMISEN TOIMIVAN HYVIN JA JOKA NELJÄS ANTAA HUONON ARVOSANAN

- kriittisyys on lisääntynyt vuodesta 2017

Kunnallisalan kehittämissäätiön Ilmapuntari-tutkimuksessa selvitettiin täysi-ikäisten kuntalaisten mielikuvia kunta-johtamisesta. Kyselyvastaajat arvioivat asuinkuntansa kunnan-/kaupunginjohtajan/pormestarin, kunnanvaltuuston ja -hallituksen sekä viranhaltijoiden toimintaa.

Suomalaisista noin joka toinen antaa asuinkuntansa poliittisille päätöksentekijöille ja viranhaltijoille erittäin tai melko hyvän yleisarvosanan. Tulos on likimain sama kaikissa arvioiduissa asioissa.

Jakaumat painottuvat enemmän positiivisten arvioiden kuin negatiivisten arvioiden suuntaan. Asuinkunnan valtuustoon ja hallitukseen kohdentuu jonkin verran enemmän varauksellisuutta kuin kunnanjohtajaan, kaupunginjohtajaan tai pormestariin. Noin kol-

mannes kuntalaisista on tyytymätön kuntansa valtuuston ja hallituksen toimintaan.

Erittäin hyviä arvosanoja annetaan eri tahoille vähän, ehkä myös terveen kriittisesti. Vain yksi kahdestakymmenestä (5 %) antaa kunnanjohtajalle/pormestarille erittäin hyvän arvosanan. Viranhaltijoille, kunnanvaltuustolle ja -hallitukselle erinomaisia arvosanoja herui vielä niukemmin (3 %).

Vuonna 2017 osana asuinkunnan työnantajakuvaa selvitettiin näkemyksiä kunnan-/kaupunginjohtajan toiminnasta. Kuntalaisten tyytymättömyys kunnan-/kaupunginjohtajien toimintaan on lisääntynyt aiemmasta ja samalla tyytyväisyys on vähentynyt.

Vastaajien ikä ja koulutustasuta ovat yhteydessä oman asuinkunnan poliittisten päättäjien ja viranhaltijoiden toimintaa koske-

viin arvosanoihin. Tyytyväisyys lisääntyy korkeammin koulutettujen suuntaan. Ikääntyneimmistä (61-70- ja yli 70-vuotiaat) selvä enemmistö antaa päättäjille ja viranhaltijoille erittäin tai melko hyviä arvosanoja. Nuorimpien vastaajien joukossa noin kolmannes ei kykene tai halua arvioida lainkaan eri tahojen toimintaa.

Puoluekannan mukaan keskimäärää tyytyväisempiä eri tahojen toimintaan ovat keskustan kannattajat. Perussuomalaisten tukijoiden keskuudesta löytyy muita enemmän heikon yleisarvosanan antavia. •

KAKS – Kunnallisalan kehittämissäätiön tutkimuksen toteutti Verian (aiemmin Kantar Public). Tutkimusaineisto on koottu Gallup Kanavalla 29.11.–3.12.2025. Haastatteluja tehtiin yhteensä 1.001. Vastaajat edustavat maamme täysi-ikäistä väestöä Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Tutkimuksen tulosten virhemarginaali on koko aineiston tasolla suurimmillaan vajaat kolme prosenttiyksikköä suuntaansa.

ILMAPUNTARI

JOKA KYMMENES PITÄÄ VIRANOMAISEN LAHJONTAA HYVÄKSYTTÄVÄNÄ JOISSAKIN TILANTEISSA

iStockphoto

Lahjuksen antaminen ja ottaminen on yleensä rikos missä päin maailmaa tahansa. Lahjuksen antaja tarjoaa tai antaa lahjottavalle jonkin edun saadakseen tämän suosimaan itseään. Tämä etuus voi olla muutakin rahaa, esimerkiksi vastapalvelus tai lahja. Lahjonta on yksi korruption muoto.

Ilmapuntari-tutkimuksessa vastaajille esitettiin kolme kysymystä suhtautumisesta viranomaisen lahjontaan ja ”voiteluun”. Vastaajilta kysyttiin ensin, kuinka hyväksyttävää olisi Suomessa tai ulkomailla tarjota rahaa viranhaltijalle, mikäli olisi voimakas tarve saada jokin palvelus tai suostumus tai välttää ikävä seuraamus. Tämän jälkeen vastaajat ottivat kantaa lahjan antamiseen ja vastapalvelukseen. Vastausvaihtoehtoja oli kolme: useimmiten hyväksyttävää, joskus hyväksyttävää ja ei koskaan hyväksyttävää. Kysymyksenasettelu ulotettiin koskemaan Suomen lisäksi ulkomaita, koska tutkimusten mukaan Suomessa viranomaisen avointa lahjontaa tapahtuu varsin harvoin.

Selvä enemmistö suomalaisista ei hyväksy missään tilanteessa Suomes-

sa eikä ulkomailla sitä, että tarjoaisi virkamiehelle rahaa, lahjaa tai vastapalvelusta selviytyäkseen hankalasta tilanteesta. Noin joka kymmenes voisi ajatella tarjoavansa rahaa (10 %) tai lahjan (12 %) jossakin tilanteessa. Viidennes (21 %) tohtisi luvata jonkinlaista vastapalvelusta ikävien seuraamusten välttämiseksi tai saadakseen itselleen suotuisan päätöksen.

Viidennes nuorista olisi tukalassa tilanteessa valmis tarjoamaan rahaa virkamiehelle

Suomalaisten näkemykset lahjonnasta ovat muuttuneet vuodesta 2019 tiukemmiksi. Niiden osuus, jotka eivät hyväksy lahjontaa missään olosuhteissa on lisääntynyt kymmenellä prosenttiyksiköllä. Tuloksista käy ilmi, että etenkin nykyiset 18–30-vuo-

tiat nuoret suhtautuvat lahjontaan nuivemmin kuin vastaavan ikäiset kuusi vuotta sitten. 18–30-vuotiaat ovat kuitenkin vielä nykyisinkin keskivertoa alttiimpia hyväksymään viranhaltijan voitelun ainakin joissakin tilanteissa.

Koulutustaso on jossain määrin yhteydessä näkemyksiin. Mitä enemmän koulutusta, sitä useammin tuomitaan lahjuksen tarjoaminen. Myös puoluekanta heijastuu näkemyksiin viranomaisen voitelun hyväksyttävyydestä. Enemmistö kaikkien puolueiden kannattajista tuomitsee rahan, lahjan tai vastapalveluksen tarjoamisen viranomaiselle kaikissa olosuhteissa. Kuitenkin perussuomalaisten kannattajista jonkin verran keskimäärää suurempi osa on valmis ymmärtämään, ainakin joissakin tilanteissa, yrityksen voidella viranomaista. Keskimäärää enemmän asiaa paheksuvia mielipiteitä ilmenee kokoomuksen, SDP:n ja keskustan kannattajien keskuudessa.

Mielenkiintoinen yksityiskohta tuloksissa on, se, että kunnan palveluksessa olevat työntekijät suhtautuvat selvästi keskimäärää ymmärtävämmiin vastapalveluksen tarjoamiseen virkamiehelle jonkin edun tai palveluksen saamiseksi. Vastapalveluksen tekeminen tarkoittaa usein lahjonnan kaltaista toimintaa. •

➔ *Tutkimusosion löydät täältä:*

ILMAPUNTARI

JOKA TOINEN USKOO KORRUPTION OLEVAN AINAKIN MELKO YLEISTÄ POLIITTISTEN PÄÄTTÄJIEN KESKUUDESSA

Kunnallisalan kehittämissäätiö KAKSin Ilmapuntari-kyselyssä tiedusteltiin kansalaisten käsityksiä siitä, kuinka yleistä korruptio on maassamme valtakunnan päättäjien ja asuinkunnan päättäjien keskuudessa. Yleisimmin korruptiolla tarkoitetaan vallan väärinkäyttöä omaksi eduksi (UNDP ja Transparency International). Tällainen korruption määritelmä pitää sisällään paljon muutakin kuin suoranaista lahjontaa ja lahjusten vastaanottamista.

Kansalaisten näkemykset ovat muuttuneet hieman vuodesta 2019. Aiempaa pienempi osa uskoo, että poliittiset päätöksentekijät sekä valtakunnan että kotikunnan tasolla syyllistyvät korruptioon. Virkamiehiä ja viranhaltijoita koskevat näkemykset eivät ole muuttuneet samassa määrin.

Näkemykset korruption yleisyydestä ovat yhteydessä vastaajien sosiaaliseen asemaan ja koulutustasoon. Mitä korkeammin koulutettu vastaaja on, sitä vakuuttuneempi hän on siitä,

että Suomessa esiintyy eri päätöksentekotasolla korruptiota varsin vähän. Vähemmän koulutetut ja työväestöön kuuluvat ovat keskimäärää vakuuttuneempia siitä, että korruptio on ainakin melko yleinen ongelma maassamme päättäjien ja virkamiesten keskuudessa.

Myös puoluekanta heijastuu näkemyksissä. Perussuomalaisten tukijat edustavat toista ääripäätä, toista taas kokoomuksen ja keskustan kannattajat. Perussuomalaisten tukijat pitävät korruptiota selvästi suurempana ongelmana kuin muiden puolueiden kannattajat. Kokoomuksen ja keskustan kannattajat ovat keskimäärää varmempia, että vallan väärinkäyttö omaksi eduksi on sekä valtakunnan että kunnallisella tasolla melko harvinaista. •

➔ *Tutkimusosion löydät täältä:*

KAKS – Kunnallisalan kehittämissäätiön tutkimuksen toteutti Verian (aiemmin Kantar Public). Tutkimusaineisto on koottu Gallup Kanavalla 29.11. – 3.12.2025. Haastatteluja tehtiin yhteensä 1 001. Vastajat edustavat maamme täysi-ikäistä väestöä Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Tutkimuksen tulosten virhemarginaali on koko aineiston tasolla suurimmillaan vajaat kolme prosenttiyksikköä suuntaansa.

teksti | Maria Markus kuva | Mauri Mahlamäki/Vastavalo

VALTIONOSUUSUUDISTUKSEN KAATUMINEN SYVENTÄÄ KUNTIEN VASTAKKAINASETTELUA

Valtionosuusuudistusta valmisteltiin vuosia, mutta lopulta se kaatui. Sote-erät ja verotuloihin perustuvan tasausjärjestelmän ristiriidat paljastivat, kuinka vaikeaa kuntien rahoitusta on muuttaa nollasummapelissä: yhden kunnan voitto on toisen tappio.

Pakkasaamu Laukaan kirkonkylällä on unelias eikä liikennettä juuri ole. Silti suojatien kohdalla on pysähdyttävä pidemmäksi aikaa, sillä tietä on ylittämässä jono pieniä reippaita kuntalaisia toppavaatteissaan ja turvaliiveissään.

Laukaan kuntaa määrittääkin vahvasti sen ikärakenne, joka on poikkeuksellisen terve: sen 19 000 asukkaan kokoisesta väestöstä 20,8 % on alle 15-vuotiaita (koko maa 14,6 %, vuonna 2024, Tilastokeskus).

Tapaaminen kunnanjohtaja **Linda Leinosen** kanssa on sovittu Viertola-saliin, vanhaan kartanoon tien toiselle puolelle kunnanviraston muista tiloista, sillä muualla ei ollut tilaa. Leinonen kertoo, että pian kaikki kunnanviraston toiminnat hajautetaan, kun väistötiloistakin, jonne on muutettu varsinaisen kunnantalon homehduttua, joudutaan luopumaan. Johtajalta itseltäänkin lähtee työhuone alta. Henkilöstöä vähennetään, ja kunnan puskaradiossa päivitellään, kuinka kouluissa luokkakoot kasvavat ja kuntatalous ylipäätään on kuralla.

– Näinhän se on. Kustannusrakennetta joudutaan katsomaan täikkammalla. Silti on vaarana, että Laukaa kuukahtaa. Minulla on huo-

li erityisesti lapsista ja nuorista, Leinonen sanoo.

Tiukkaa Laukaassa on toki ollut jo aiemminkin, ja ikärakenteen vuoksi kunnalla on järjestettävänä paljon lakisääteisiä palveluja. Kunnallisvero on Laukaassa nostettu jo 9,9 prosenttiin.

Mutta nyt tilanne on Linda Leinosen mukaan ajautunut elämän ja kuoleman kysymykseksi.

– Olemme suurimpien häviäjien joukossa hyvinvointialueuudistuksen jälkeisten valtionosuuksien leikkauksissa. Kuntien saamat sotesiirtymäerät vaihtelevat voimakkaasti, ja jos ne suhteutetaan alle 15-vuotiaiden määrään, erot kasvavat entisestään. Laukaassa sote-tasauserien vaikutus valtionosuuksiin on -1794 euroa, kun esimerkiksi Espoossa vastaava luku on +2093 euroa, hän kertoo.

Kaikkiaan sote-erät pienentävät Laukaan valtionosuustuloja vuonna 2026 noin 7,6 miljoonaa euroa, jo en tuudestaan alijäämäisestä budjetista.

Järjestelmä on Leinosen mielestä pahasti epätasa-arvoinen. Hän kysyy, miltä tilanne näyttäisi Laukaan ja monien muiden kuntien osalta, jos ajanjakso sote-erien laskennalle olisi ollut vaikka kymmenen vuotta kahden vuoden sijaan.

jatkuu >

Linda Leinonen

jatkuu >

– Meillä oli vuosina 2020 ja 2021 poikkeuksellisen suuret sote-menot, mutta olisiko meidän pitänyt jättää hoitojonot purkamatta? Sitä paitsi, terveyspalvelut tuotti silloin Keski-Suomen seututerveyskeskus. Mitkä olivat yksittäisen kunnan mahdollisuudet vaikuttaa sote-kuluihin? hän kysyy.

– Teimme vuonna 2023 sopeuttamishjelman, ja laskimme silloin sen varaan, että valtionosuusjärjestelmän uudistus tulee, kuten luvattiin. Olisimme tietysti toimineet eri tavalla, jos emme olisi uskoneet tuohon lupaukseen.

Niin, mihin monissa kunnissa niin kiihkeästi odotettu valtionosuusjärjestelmän uudistus tyssäsi? Ja miksi tilanne näyttää nyt niin pahalta, että Laukaan kunta etunenässä (ja toistaiseksi ainakin Pukkilan kunta heti perään) on pyytännyt oikeuskansleria arvioimaan, onko järjestelmä ajanut osan kunnista perusoikeuksi-

en kannalta kestävämpään tilanteeseen?

Taustaksi tilastotietoa ja laskelmia

Valtionosuusjärjestelmän uudistusta valmisteltiin useita vuosia erityisesti kuntien talouden eriytymisen, väestön ikääntymisen ja alueellisten erojen kasvun vuoksi. Onhan valtionosuusjärjestelmän edellisestä kokonaisuudistuksesta kulunut jo vuosikymmen, eivätkä nykyiset valtionosuuksien laskentaperusteet perustu tietoihin, jotka vastaavat nykytilaa.

Varsinainen valmistelutyö käynnistyi vuonna 2023 ja sitä johti Valtiovarainministeriö. Tavoitteena oli tehdä järjestelmästä ennakoitavampi ja oikeudenmukaisempi sekä vähentää tilanteita, joissa kunnan rahoitus ei vastaa sen asukkaiden palvelutarvetta.

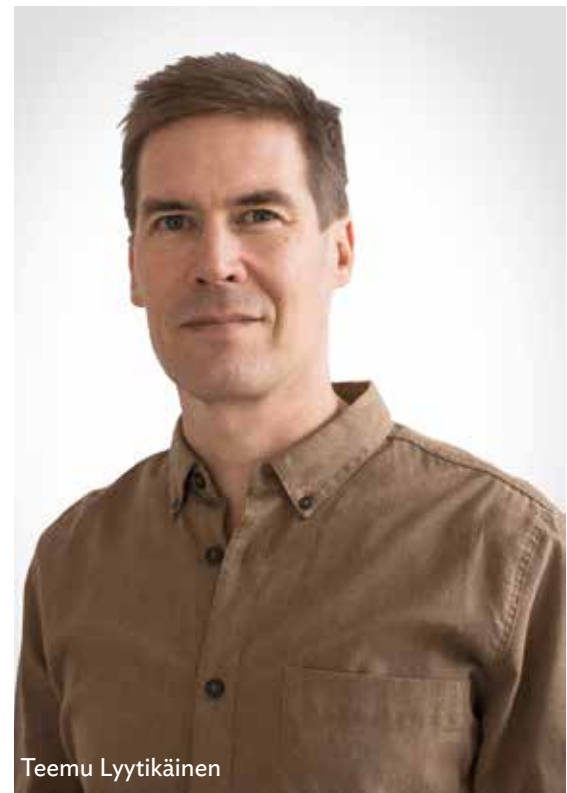
On haastava tehtävä luotettavasti arvioida valtionosuuskriteerien soveltamista kuntiin.

Meillä oli vuosina 2020 ja 2021 poikkeuksellisen suuret sotemenot, mutta olisiko meidän pitänyt jättää hoitojonot purkamatta?

Uudistusta varten Valtiovarainministeriö tilasi Valtion taloudelliselta tutkimuskeskukselta (VATT) tutkimuksen, jossa tarkasteltiin valtionosuuskriteerien yhteyttä kunnan palvelutuotannon menoihin sote-uudistuksen jälkeen kunnille jäävien palveluiden osalta.

– Pyrimme tilastollisesti arvioimaan, kuinka voimakkaasti eri kuntien ominaisuudet selittävät palvelutuotannon menoja. Emme kuitenkaan tehneet laskelmia vaikutuksista yksittäisiin kuntiin. Se tehtiin ministeriössä, VATTin tutkimusprofessori **Teemu Lyytikäinen** selvittää.

Sanna Laitinen

Teemu Lyytikäinen

Valtionosuus 2025 €/asukas (2023)

LÄHDE: FCG/KUNTALIITTO

Kaskinen	-695
Eurajoki	-457
Kaavi	-183
Kustavi	-147
Hanko	-118
Harjavalta	-101
Hamina	-78
Tuusniemi	20
Kouvola	21
Kemi	24

Savukoski	2 125
Perho	2 133
Liminka	2 168
Kauniainen	2 173
Pudasjärvi	2 247
Vaala	2 343
Utajärvi	2 389
Ranua	2 543
Taivalkoski	2 576
Utsjoki	2 607

Valtionosuus % toimintamenoista muutos 2017-2024

LÄHDE: FCG/VALTIOKONTTORI

Kaavi	-55%
Heinävesi	-48%
Tuusniemi	-48%
Rääkkylä	-47%
Isojoki	-46%
Hirvensalmi	-42%
Hartola	-40%
Kangasniemi	-40%
Mäntyharju	-39%
Juuka	-39%

Tuusula	8%
Vantaa	8%
Nurmijärvi	8%
Rusko	10%
Pirkkala	11%
Sipoo	14%
Muurame	15%
Kirkkonummi	15%
Espoo	27%
Kauniainen	42%

Valtionosuusjärjestelmä kohtelee kuntia hyvin eri tavoin. Infografiikka näyttää kymmenen kuntaa, joiden valtionosuudet jäävät olemattomiksi tai jopa negatiivisiksi, ja kymmenen kuntaa, jotka saavat eniten valtionosuuksia.

Seitsemässä vuodessa kuntien rahoitusasema on muuttunut merkittävästi. Infografiikka näyttää, miten valtionosuudet ovat kehittyneet kunnittain vuosien 2017 ja 2024 välillä. Mukana ovat kymmenen eniten menettänyttä ja kymmenen eniten hyötynyttä kuntaa asukasta kohden laskettuna.

Luvut kuvaavat valtionosuuksien muutosta asukasta kohden eivätkä sellaisenaan kerro kunnan kokonaisesta taloustilanteesta.

Hän lisää, että on ylipäätään haastava tehtävä luotettavasti arvioida valtionosuuskriteerien soveltamista kuntiin, sillä kun kyse on tilastollisista yhteyksistä, eivät ne välttämättä vastaa todellisia syyseuraussuhteita. Lisäksi kuntia on sen verran vähän, että tutkimuksessa saattaa olla suuret virhemarginaalit. Ja lopulta, kyse on politiikasta.

– Valtionosuusjärjestelmään liittyvissä muutoksissa on kyse politiikkamuutoksesta, jossa on harvinaisenkin selvää, kuka voittaa ja kuka häviää. Meillä on tutkimus vuoden 2015 valtionosuusuudistuksen vaikutuksista, ja senkin mukaan loppuleman oli voittajia ja häviäjiä.

Voihan sote-erät

Jos laskelmien teko oli haastavaa, sitä oli myös uudistuksen valmistelutyö. Kivenä kengässä tuntui olevan ennen kaikkea sote-erät. Niiden roolista ei valtionosuusuudistuksen toisena selvityshenkilönä toimineen hallintotieteiden tohtori **Eero Laesterän** mukaan vallinnut poliittista yksimielisyyttä edes valmistelun aikana.

– Ensin sanottiin, että sote-erät pitäisi poistaa. Mutta kun ne poistettiin, oltiin eri mieltä. Johtajat vaativat systeemin yksinkertaistamista, mutta kun osuikin omalle kohdalle, sanottiin ei. Sote-siirtymäeriin liittyvä sotku pitäisi

selvittää, mutta samalla on tietysti muistettava, että porukallahan sote-uudistus hyväksyttiin, FCG Oy:llä kuntatalouden johtajana työskentelevä Laesterä toteaa.

Samalla, kun eduskunta hyväksyi sote-uudistuksen lait, hyväksyttiin myös se, että sote-erät lasketaan vuosien 2021–2022 toteutuneiden tietojen perusteella. Perusteluna vuosien 2021–2022 valinnalle oli se, että ne olivat viimeiset täydet vuodet ennen sote-tehtävien siirtymistä hyvinvointialueille, ja niiden katsottiin kuvaavan parhaiten kuntien todellista sote-menotasoja ilman koronapandemian alkuvaiheen poikkeuksia tai uudistuksen voimaantulon jälkeisiä

jatkuu >

jatkuu >

rakenteellisia muutoksia.

Tässä kohtaa keskusteluun Laesterän kanssa nousevat myös niin sanotut negatiiviset valtionosuudet, jotka tarkoittavat sitä, että tietyt kunnat maksavat valtiolle enemmän kuin saavat peruspalvelujen valtionosuuksia. Nämä ovat usein kasvavia ja hyvässä talousasemassa olevia kuntia.

Laesterän mukaan näiden kuntien tilanne havainnollistaa, miten vaikeaksi rahoitusjärjestelmä on käynyt sote-uudistuksen jälkeen.

– On vaikea saada aikaan positiivista muutosta ilman lisärahaa kunnille, joissa on paljon lapsia ja usein myös asukasluvun kasvua, jos samaan aikaan sote-erät vievät näiltä rahoitusta. Tilanne on vielä siksikin vaikea, että joillekin kunnille, joissa on paljon kasvua ja lapsia, sote-erien poistaminen tuottaisi negatiivisen tuloksen. Sote-uudistus rikkoi kunnat ja soten.

Voisikin helposti tulkita, että valmisteilijoille ja virkamiehille annettu tehtävä oli käytännössä mahdoton. Piti säilyttää rahoitusjärjestelmän oikeudellinen kestävyys, minimoida kuntakohtaiset tappiot, säilyttää poliittiset peruslinjat ja olla avaamatta sote-uudistusta uudelleen, sillä mikään malli ei saanut näyttää siltä, että sote-uudistus olisi tehty väärillä perusteilla.

Tavoitteena ei siis ollut niinkään etsiä parasta mallia, vaan vähiten vastustettavaa.

Ydinkysymykseksi näytti nousevan, ovatko sote-siirtymäerät pysyvä aluepoliittinen instrumentti vai väliaikainen tekninen siirtymäerä. Se taas oli poliittinen arvovallinta, johon virkamiehillä ei ollut mandaattia vastata. Kyse on merkittävistä summista: VATTin Teemu Lyytikäisen mukaan sote-siirtoerissä puhutaan isosta vaihteluvälistä kuntien välillä, noin -1100 eurosta +1200 euroon per asukas.

Sitä Eero Laesterä pitää päivän selvänä, että nykyiset kriteerit kor-

reloivat nykyisiin kustannuksiin huonosti. Samalla hän allekirjoittaa VATTin arvion siitä, että ainakin ikäryhmäperusteiset kriteerit voitaisiin muuttaa. Myös asukastiheys kriteerinä on hänen mielestään aikansa elänyt, kriteerin ja kustannusten kesken ei ole riippuvuutta.

Kaiken kaikkiaan hän on sitä mieltä, että koska jokainen hallitus on tuonut järjestelmään oman merkisiään leimoja ja omia motiivejaan, kehittäminen on ollut yhtä korjaussarjaa, ja lopputulemana on tilkkutäkki.

Nyt valtionosuusjärjestelmä pitäisi Laesterän mielestä pystyä uudistamaan – tutkittuun tietoon pohjautuen ja ilman poliittisia intohimoja – vastaamaan alkuperäistä tilannetta. Ja jos siitä tulee hankaluuksia joillekin kunnille, otetaan avuksi erityisavustukset.

Niin, mutta mikäs se alkuperäinen tilanne olikaan?

Paluu alkupisteeseen?

Valtionosuusjärjestelmän juuret ulottuvat 1800-luvun loppuun, jolloin ensimmäiset valtion tuet kunnille kohdistuivat erityisesti kansakouluihin, köyhäinhuoltoon ja terveydenhuoltoon. Suomen itsenäistymisen jälkeen säädettiin ensimmäiset valtionosuuslait. Valtionosuudet kohdistuivat aluksi erityisesti opetukseen, mutta 1950-1970 -luvuilla järjestelmä laajeni kattamaan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muista peruspalveluja.

Alun perin valtionosuusjärjestelmä oli siis valtion tapa rahoittaa kuntien lakisääteisiä tehtäviä ja tasata alueellisia eroja. Taustalla vaikutti kokonaisvaltainen näkemys yhteiskunnallisesta oikeudenmukaisuudesta.

1990-luvulla siirryttiin laskennalliseen valtionosuusjärjestelmään. Sen jälkeen valtionosuudet määräytyivät muun muassa asukasluvun, ikärakenteen ja palvelutarpeen perusteella, eivätkä suoraan

Eero Laesterä

On vaikea saada aikaan positiivista muutosta ilman lisärahaa kunnille, joissa on paljon lapsia ja usein myös asukasluvun kasvua.

kunnan toteutuneiden kustannusten mukaan. Tekikö 90-luvun uudistus järjestelmästä taloudellisesti ehkä rationaalisemman, mutta samalla poliittisesti herkemmän, ja juuri tästä jännitteestä monet nykyongelmat juontuvat?

– Ei, vaan se oli olennainen uudistus ja kuntien itsehallinnon kannalta tärkeä, sillä sen myötä rahoituksen sai vapaasti kohdentaa eri tehtäviin, Kuntaliiton varatoimitusjohtaja **Timo Reina** aloittaa, positiivisen kautta.

Heti perään hän kuitenkin lisää, että tietysti järjestelmää on

vuosikymmenten mittaan rakennettu ja uudistettu osin poliittisina kompromisseina ja siten, että kukin hallitus on jättänyt siihen omat puumerkinsä.

– Kun kyse on nollasummapelistä, järjestelmässä on aina piirteitä, jotka ovat poliittisia luonteeltaan. Esimerkiksi se, miten verotulopohjaa halutaan hyödyntää ja tasata, on tyyppillisesti asia, jolle ei ole tutkimuksellista perustaa. Uudistukset ovat aina tietyllä tavalla arvovalintoja ja kompromisseja, ja kyse on loppupelissä siitä, miten ne vaikuttavat tai miten niiden halutaan vaikuttavan eri kuntiin.

Se, miksi tuoreinta uudistusta ei saatukaan maaliin, johtuu Reinankin mukaan suurelta osin siitä, että hallituspuolueet eivät päässeet yhteisymmärrykseen siitä, miten sote-erät ja muut tärkeät rahoitusperusteet tulisi huomioida uudessa mallissa, mutta hän nostaa esiin myös poliittisen johtajuuden puutteen. Riittävää tahtotilaa uudistamiseen ei jostain syystä löytynyt siitäkään huolimatta, että hallitusohjelmassa kirjaukset olivat olemassa.

– Se oli sinänsä yllättävää, sillä mielestäni nykyinen hallitus on tehnyt paljon vaikeampiakin uudistuksia esimerkiksi työmarkkinoilla. Tämä on ensimmäinen tämän hallitusohjelman merkittävämpi uudistus, joka ei edennyt.

Eduskunnassa vatvottiin sote-siirtymäerien kohtalon lisäksi muun muassa sitä, huomioidaanko tuulivoiman verotulot tasausjärjestelmässä. Hallituspuolueet eivät yksinkertaisesti päässeet yhteisymmärrykseen kompromissiesityksestä, ja jopa puolueiden sisällä rivit rakoilivat.

Käsittelyn siirtäminen kuntavaalien yli kertoo siitä, että uudistuksen poliittiset riskit tunnistettiin.

Reina ei usko, että mitään merkittävää tapahtuu asian suhteen ennen vuoden 2029 alkua – jos silloinkaan. Silti valtionosuuksien ta-

soa koskevia päätöksiä varmasti tehdään myös tässä välissä. Osuuksia on tälläkin vaalikaudella leikattu.

– Toivon, että hanskat eivät tipu, sillä valtionosuuksia kyllä tarvitaan jatkossakin ja järjestelmän valuvikojä on korjattava vastaamaan kuntien nykyisiä tehtäviä ja rahoitustarpeita.

Kuntaliitossa käynnistellään nyt omaa selvitystä kuntien tulojen ja

rahoituksen suhteen. Reina muistuttaa, että valtionosuus on kuitenkin keskimäärin alle 20 prosenttia kuntien budjeteista, ja kunnat elävät verotuloillaan. Niinpä kuntien vaikean taloudellisen tilanteen syntipukki ei ole valtionosuusjärjestelmä, vaan kuntien kokonaistulopohjan heikkous.

Hän sanoo kuitenkin ymmärtävänsä joidenkin valtionosuuksista

jatkuu >

Kun kyse on nollasummapelistä, järjestelmässä on aina piirteitä, jotka ovat poliittisia luonteeltaan.

Timo Reina

Minna Karhunen

Merja Ojala

jatkuu >

vahvasti riippuvaisten ja sotehistorian raskauttamien kuntien tuskan. Korjausliikkeitä pitäisi hänen mukaansa tehdä, jos mahdollista, ja nopeasti.

– Jos katsotaan niin sanottuja negatiivisen valtionosuuden kuntia, niitä ei ole kovin paljon eivätkä summatkaan kovin isoja. Tämä periaatteellisesti tärkeä asia olisi korjattavissa.

Valot pimeyksien reunoilla

Valoakin näkyy kuntatalouskurjuustunnelin päässä. Ainakin sitä näkee Kuntaliiton toimitusjohtaja **Minna Karhunen**, jonka aloitteesta Kuntaliitto on esittänyt parlamentaarisen työryhmän perustamista ratkomaan kuntien tulevaisuutta väestönmuutoksen ja taloudellisten paineiden keskellä. Tavoitteena on luoda yli hallituskautien ulottuva visio 2040-luvul-

Korkeimman verotuksen kunnissa on samalla heikoimmat palvelut ja vähiten asukkaita.

le, määrittää kunnan palvelulupaus ja varmistaa palvelut koko maassa.

– Kuntaliiton tulevaisuuskenaarioiden mukaan ero matalimmin ja korkeimmin verottavien kuntien välillä voi vuonna 2040 olla jopa 19 prosenttiyksikköä. Korkeimman verotuksen kunnissa on samalla heikoimmat palvelut ja vähiten asukkaita, Karhunen toteaa.

– On selvää, että on tehtävä jotain, ja jotain sellaista, joka ei yhdellä hallituspohjalla tai -kaudella onnistu. Nyt pitää laittaa tämän maan parhaat voimat yhteen ratkomaan kuntien ongelmia. Kuntien rahoitusjärjestelmää pitää katsoa

kokonaisuutena senkin takia, että kun päättäjä tekee päätöksen, hän ymmärtää, mihin se johtaa. On myös määriteltävä yhteinen käsitys siitä, mikä on oikeudenmukainen rahoitusjärjestelmä.

Mutta eikö kaiken tämän jälkeen kuulosta vähän naiivilta uskoa yli puoluerajojen ulottuvaan rakentavaan työryhmään ja sen aikaansaamiseen? Millaista lopputulosta Karhunen pian toimintansa aloittavalta, kaksivuotiselta työryhmältä toivoo?

– Eihän sitä voi ennalta tietää. Se pitää yhdessä löytää. Toivottavasti valtionosuusuudistus ei ole ensimmä-

→ *Kuuntele!*

Mitä mieltä asiasta on Kemin kaupunginjohtaja? *Kuntajohtamisen mieli* -podcast-sarjan jaksossa Kemin kaupunginjohtaja **Matti Ruotsalainen** kertoo, miksi Kemi ajaa rohkeaa kuntaliitosta ja miksi kuntien tulevaisuutta ei ratkaista rahalla, vaan rakenteilla. Löydät podcastin Spotifysta.

Tutkimus löytyy täältä:

■ VATTin tutkimus kuntien palvelutuotannon menoista ja valtionosuuksien määräytymistekijöistä

Raportti löytyy täältä:

■ Selvityshenkilöiden raportti tiivistelmineen.

→ *Lue lisää täältä!*

■ *Kuntien valtionapujärjestelmä fiskaalin oikeudenmukaisuuden näkökulmasta*
Professori **Lasse Oulasvirran** tutkimusraportti arvioi, millaisia tasoituskriteereitä valtionosuusjärjestelmän uudistuksessa pitäisi soveltaa, jotta järjestelmää korjattaisiin oikeudenmukaisesti.

mäinen asia, jota aletaan ratkoa, sillä siitä saadaan riita aikaiseksi, hän naurahtaa.

Valtionosuusjärjestelmän uudistuksen kaatumisen on joidenkin kuntakentällä esitettyjen arvioiden mukaan uumoiltu olleen jopa tarkoituksellista: joidenkin arvelujen mukaan uudistuksen kaataminen olisi yksi tapa ajaa ne kunnat, jotka eivät pärjää, niin isoon kriisiin, että lopputulemana olisi pakkoliitos. Tämän huhun Karhunen kuitenkin ampuu alas kysymällä, halutaanko siis kriisiyttää myös esimerkiksi Tampere ja Jyväskylä, jotka merkittävänä opiskelijakaupunkeina kärsivät tästä tilanteesta.

Joka tapauksessa, hän näkee nyt, että kriisi alkaa olla sen verran iso, että jonkinlainen ratkaisu asiaan varmasti tulee.

– Suomessa emme ole ehkä kovin hyviä ratkaisemaan pitkän aikavälin ongelmia. Olemme tienneet väestönkehityksen linjoista jo pitkään, emme vain osaa oikein toimia pitkällä aikavälillä. Mutta kun kriisi tulee, jestas, että toimitaan tehokkaasti! Olemme kriisijohtamisen huippumaa. Nyt on aika laittaa asiat kuntoon, ja siksi näen, että tunnelin päässä on valo.

Auttaako kantelu?

Palataan vielä aamuhämärään Laukaan kyläraitille.

Laukaan kunnanhallitus päätti siis tammikuussa, että Laukaan kunta jättää oikeuskanslerille kantelun valtion peruspalveluiden valtionosuusjärjestelmästä. Kantelussa pyydetään oikeuskansleria arvioimaan, onko kuntien peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmä, erityisesti sotetasuserien pysyvä vaikutus, perustuslain mukainen. Kantelussa vedotaan erityisesti lasten ja nuorten oikeuksiin ja asemaan: koska varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palveluita koske-

va lainsäädäntö on velvoittavaa ja tarkkaa, säästöjä ei voida tehdä ilman, että lakisäateisten veloitteiden täyttäminen vaarantuu.

Viertola-salissa kunnanjohtaja Linda Leinonen hörppii kahvia ja miettii hetken vastaustaan, kun kysyn, mitä kunta odottaa hyötyvänsä oikeuskanslerille tekemästään kantelusta.

– No, ymmärtävätkö kaikki oikeasti, mistä on kysymys? hän heittää vastaan.

– Olen kirjoittanut mielipidekirjoituksia asiasta, mutta ajattelimme kokeilla vielä toista tietä, kantelua, ja toivomme, että se vähintäänkin avaa silmiä.

Hän kertoo ihmettelevänsä esimerkiksi sitä, että kun tietyt poliittikot ovat tarkkoja tasapuolisuuden näkökulmasta, esimerkiksi valtionvarainministeriä pitäisi erityisesti kiinnostaa se, että kansantalouden tässä tilanteessa rahaa jaettaisiin mahdollisimman vaikuttavasti. Hän myös muistuttaa, että sote-uudistuksella oli ”pyhä tavoite”, että kansalaisten verotus ei muutu, mutta niin vain kunnallisveroa on ollut pakko nostaa.

Toisekseen, hän toivoo, että oikeuskanslerin arvio paitsi antaisi potkua seuraavalle hallituskaudelle ja uudistukselle, myös avaisi nykyistä hallitusta miettimään kevyempiä korjaustoimia.

Toimettomaksi tai uhrin asemaan Laukaan kunta ei Leinosen mukaan aio heittäytyä. Sopotustoitmet jatkuvat, ja elinkeinopalveluissa ja työllisyydenhoidossa tehdään hartiavoimin hommia.

– Vaatii valtavasti työtä, jotta saadaan luotua uskoa siihen, että tämä kannattaa. Jos nyt vain talous lähtisi vetämään, ja välttyisimme edes työllisyyden sakkomaksuilta. Laukaan tilannetta auttaisi pienikin valonpilkahdus. •

teksti | Kirsi Haapamatti kuvat | Merja Ojala

EI TULLUT POLIISIA, TULI VIRKAMIES

Ville-Veikko Ahoselle tärkeintä on tehdä työtä isänmaan puolesta. Julkisen hallinnon virkamiehenä työ on juuri sitä.

Ville-Veikko Ahonen pukeutuu mielellään jussipaitaan, hiihtelee Lappajärven jäällä ja vyöryttää painitatomilla, vaikka on lahtelainen. Ovatko eteläpohjalaiset elkeet tarttuneet pohjalaispuolisolta?

– Ehkä niinkin. Tykkäämme perheen kanssa viettää aikaa mökillämme Lappajärvellä eli pohjalaisuus on kyllä lähellä sydäntä. Painiharrastuksen pariin menin tosin jo Etelä-Suomessa asuessani. Oma urheilu-ura jäi nuoruuteen, mutta nyt valmennan nuoria painijoita pienessä vantaalaisessa painiseurassa, Ahonen kertoo.

Ahonen työskentelee valtionvarainministeriössä hyvinvointialueosaston päällikkönä. Toimisto on Helsingin Kruununhaassa samassa rakennuksessa sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Tiimi on muutamassa vuodessa kasvanut muutamasta henkilöstä kolmenkymmenen hengen joukoksi.

– Se on tiivis, tehokas osasto. Sain olla perustamassa sitä pari vuotta sitten ja on ollut ilo nähdä, miten uusien henkilöiden myötä myös tiimin osaaminen on lisääntynyt.

Jos Ville-Veikko Ahosta pyytää kertomaan omastaan ja osas-

tonsa työnkuvasta kuin kertoisi siitä ummikolle, hän muotoilee: Olen muutosjohtaja, reformisti. Iso yhteiskunnallinen muutos on missio, jonka vuoksi teemme töitä.

Hyvinvointialueosasto vastaa valtiovarainministeriön hyvinvointialueiden ohjaustehtävistä. Se päättää lainanotosta, lisärahoituksesta ja alueiden ohjauksen yhteensovittamisesta valtioneuvostossa. Osaston vastuulla ovat lisäksi hyvinvointialuelaki ja hyvinvointialueiden rahoitus. Se myös tuottaa tietoa hyvinvointialueiden toiminnasta ja taloudesta.

Ville-Veikko Ahonen on työskennellyt julkisen hallinnon palveluksessa koko uransa. Mitään muuta ei oikeastaan ole johtunut edes mieleen, sillä häntä ajaa halu tehdä asioita isänmaan puolesta.

– Tiesin sen jo teini-ikäisenä. Ensin ajattelin, että minusta tulee poliisi tai sotilas, mutta minusta tulikin virkamies. Ajattelen, että nämä kaikki ovat tietyllä tapaa yhtä ja samaa, valtion palvelemista.

Ministeriöuransa alussa Ahonen työskenteli valtioneuvoston kansliassa. Pääministerinä oli **Matti Vanhanen**. Tuota vuonna 2003 alkanutta jaksoa Ahonen pitää uransa kannalta tärkeänä kouluna.

jatkuu >

*Me ollaan sitä porukkaa,
joka muistuttaa
hyvinvointialueita
realiteeteista.*

jatkuu >

– Vanhanen käynnisti erilaisia poikkihallinnollisia politiikkaohjelmia, joilla piti tehdä isoja yhteiskunnallisia muutoksia. Se oli näköalapaikka nuorelle virkamiehelle, olla mukana pääministerin muutosohjelmassa. Jouduin heti syvään päätyyn muutoksentakijäksi. Innostuin siitä paljon.

Virkamies kestävyiden asialla

Roolissaan valtion virkamiehenä Ville-Veikko Ahonen joutuu tekemään hankalia päätöksiä. Miltä tuntuu sanoa, että rahaa ei ole? Miltä tuntuu olla kovankin kritiikin kohteena niukkuuden jakajana?

– En koe olevani talousvirkamies. Olen ennen kaikkea turvaamassa tulevaisuuden yhteiskuntaa, varmistamassa palveluiden saatuutta ja hyvinvointivaltion edellytyksiä. Kun olen sisäistänyt ajatuksen, että teen töitä meidän kaikkien tulevaisuuden puolesta, se auttaa jaksamaan työn haasteet.

Ahonen kuvailee osastonsa työtä orjapiiskurin sijaan uudistavana.

– Me ollaan sitä porukkaa, joka muistuttaa hyvinvointialueita realiteeteista. Kiritämme sitä uudistamista ja uudistumista, mitä alueilla tehdään. Se on nöyrä rooli, ja otamme sen mielellämme vastaan.

Hän lisää, että ellei ajatteli olevansa tulevaisuuden asialla, olisi viime aikojen taloustilanteen lukuja kertoessa vaikea pysyä selväjärkisenä. Virkamiehet ovat myös enemmän tai vähemmän tottuneet olemaan syntipukkeja, hän toteaa.

VILLE-VEIKKO AHONEN

MITÄ TEKEE? Valtiovarainministeriön hyvinvointialueosaston osastopäällikkö

IKÄ: 48

SYNTYNYT: Lahdessa

KOULUTUS: filosofian maisteri, Tampereen yliopisto

ASUU: Vantaalla vaimonsa ja kahden teini-ikäisen lapsen kanssa

HARRASTAA: Painivalmentamista ja pesäpallon seuraamista

YÖPÖYDÄLLÄ NYT:

Jokin lempikirjailijani *Lee Childin* Jack Reacher -dekkari

TÄRKEIN OMAAN AJATTELUUN VAIKUTTANUT HENKILÖ:

Jo edesmennyt isäni

MOTTO: Who dares, wins

– Toisaalta hyvinvointialueiden tilanne juuri nyt on paljon parempi kuin mitä julkisuus antaa ymmärtää. Viime vuoden luvut ovat jo rohkaisevia. Eniten ilahduttaa se, että palvelut toimivat nyt paremmin kuin pitkään aikaan Suomessa.

Hän heittää värikkäästi:

– Valtiovarainministeriön Mordor-katsetta ei oikeastaan juuri nyt tarvitse suunnata hyvinvointialueille. Niissä kehitytään suotuisaan suuntaan.

Kovan talouspuheen sijaan Ville-veikko Ahonen haluaa korostaa työnsä tavoitteiden takana piilevän pehmeän viestin. Valtioministeriö on hänen mukaansa mitä suurimmassa määrin kestävyysministeriö, joka pohtii muutakin kuin taloutta.

– Meillä ministeriössä on iso huoli ihmisten pärjäämisestä ja jaksamisesta. Huoli ei koske vain nykyisiä sukupolvia, vaan myös tulevia.

Ahosen mukaan poliittinen keskustelu ja toiminta on aiempaa paremmin pystynyt suuntaamaan tulevaan. Enää ei ajatella lyhytnäköisesti vain vaalikauden mittaisia tavoitteita.

Terveet kuntalaiset, terve kunta

Kuntien ja hyvinvointialueiden yhdyspinnoista puhutaan nyt paljon. Miten intressit risteävät? Miten toisen talous vaikuttaa toiseen? Missä on kehitettävää?

– Lempiaiheeni! Jaksatko kuulla paasaamista?

Ahonen sanoo, että kuntien ja hyvinvointialueiden yhdyspinnat ovat vakava ja iso asia. Kummankaan ongelmat eivät ratkea pelkästään toisen toimilla. Yhtenä ongelmana Ahonen nostaa esiin yhdenvertaisuuden.

– Jos hyvinvointialueilla on saa-

tu palveluihin pääsy kohtuulliselle tasolle, on vielä petrattavaa alueiden välillä. Tämä yhdenvertaisuus vaihtelee.

Eniten Ahosta huolettaa tulevaisuuskuva pitkällä tähtäimellä. Miten ratkaistaan ongelmat, jotka liittyvät työttömyyteen, työkyvyttömyyteen, mielenterveysongelmiin ja epäterveellisiin elämäntapoihin?

– Nämä liittyvät suoraan siihen, miten yhteiskunnassa on hyvinvointia, terveyttä, turvallisuutta, vähemmän sairauspoissaoloja ja työkyvyttömyyseläkkeitä. Nämä ovat yhteisiä kunnille ja hyvinvointialueille. Tässä työssä me olemme vasta alussa.

Ville-Veikko Ahonen innostuu käsillä olevasta muutosprojektista. Kun iso hallinnollinen reformi on nyt hyvinvointialueuudistuksen myötä tehty ja palveluverkot sitä myöten muuttuneet, on edessä vielä isompi reformi. Ahosen mielessä on välähdellyt Pohjois-Karjala -projektin kaltaisia ideoita. **Pekka Puskan** johtamassa hankkeessa pyrittiin pitkäkestoisesti vaikuttamaan pohjoiskarjalaisten elämäntapoihin.

– Mitään tällaista ei ole piirustuspöydälle vielä tuotu, mutta nyt on isot edellytykset jollekin tällaiselle. Hyvinvointialueet ovat ne leveät hartiat, joiden varassa näitä isoja asioita kyetään muuttamaan.

Isojen muutosten äärellä kun ollaan, Ahonen kertoo myös kuntauudistuksen tarpeellisuudesta. Vielä olisi pohdittava monessa kunnassa, olisiko esimerkiksi yhdistyminen järkevintä.

Hyvinvointialueiden talouden Ahonen sanoo heijastuvan kuntiin melko suoraviivaisesti. Kun hyvinvointialueilla ei enää ole niin voimakkaita sopeuttamistarpeita, on niillä myös investointikykyä. Ne

jatkuu >

Tärkeintä on toimiva yrityscenttä ja työpaikat, jotka tuovat kuntiin veroeuroja.

jatkuu >

voivat satsata palveluverkoston ja vaikka digitaalisiin palveluihin.

– Varoisin kuitenkin harhautumasta ajattelemaan, että meidän sote-järjestelmä olisi jollain tavalla elinvoimatekijä alueilla ja kunnissa. Toki sote-palveluilla on vaikutusta kuntien elinvoimaan, mutta ykkösasia se ei saa olla. Ei, vaikka sairaala tai terveysasema olisi iso työllistäjä.

Tärkeintä on toimiva yrityscenttä ja työpaikat, jotka tuovat kuntiin veroeuroja.

– Sen sijaan, että kunnissa keskitytään kynsin hampain pitämään kiinni sote-palveluista, kestävämpää on houkutella kuntaan yrityksiä. Sote-palvelut voivat tulevaisuudessa olla yhä enemmän digitaalisia. Soteen ei pidä nojata kuntatalouden kannattelijana.

Kuntien elinvoiman parhaana mittarina hän pitää verotulojen kehitystä. Sen mittarin seuraaminen yhdessä nettokustannusten kasvun lukemien kanssa antavat todellisuuden kuvan kunnan tolasta.

”Hyvinvointialuelapsien” pärjääminen antaa voimia

Ville-Veikko Ahonen kokee työn imua ja innostuu tehtäviensä äärellä. Kaiken aikaa ei voi kuitenkaan olla töissä. Miten hän palautuu virka- ja esimiehen työstä? Vastaus on työ.

– Kuulostaakohan tämä kliseeltä, mutta sanon, että saan työhöni voimaa johtoryhmästä. Olen saanut kasattua ympärilleni huikean hyvät yksikönpäälliköt, jotka pyörittävät ohjauksen prosesseja ja hyvinvointialueiden rahoituksen miljardeja.

Tämä porukka auttaa jaksamaan.

Esihenkilötyöstä kenties harvemmin esitellään tyydyttäviä hetkiä, mutta Ahosella niitä on. Onnistumisen paikat, kun joku tiimistä pärjää vaikka televisioesiintymisessä, ne ovat voimauttavia hetkiä pomolle.

– Huomaan ajattelevani hyvinvointialueita kuin omina lapsinani. Olen ollut mukana perustamassa niitä ja tekemässä sote-uudistusta jo kymmenen vuoden ajan niin tokihan seuraan ylpeänä, kun niissä onnistutaan.

Vapaa-ajallaan Ville-Veikko Ahonen astuu hikiseen painisaliin ja koutsa nuoria 10–15-vuotiaita painijoita. Myös hänen omat teini-ikäisensä painivat. Tatamalla ministeriön ja julkisen talouden asiat unohtuvat. •

Mika Pyykkö

Terveys- ja hyvinvointialan osaamiskeskittymän kehittäjä
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, Xamk / Savonlinna

Me ollaan voittajia kaikki, kun oikein toimitaan

Terveyspalvelujärjestelmän osuus yksilön terveyteen vaikuttavista tekijöistä on vain noin viidennes, mutta hyvinvointialueiden talousvaikeudet hallitsevat silti julkista terveys- tai oikeammin sairauskeskustelua. Tämä vahvistaa käsitystä, että ihmisten terveys olisi lähes kokonaan niiden vastuulla, vaikka ihmisen terveys rakentuu pääosin soten ulkopuolella ja merkittävä osa hyvinvointialueita rasittavista haitoista, ongelmista ja sairauksista olisi ehkäistävissä.

Esimerkiksi ylipainon vähentyminen heijastuisi laajasti sairastavuuteen ja säästäisi jopa miljardeja euroja vuosittain. Silti ehkäisevään toimintaan ei panosteta pitkäjänteisesti kuin “sivulauseissa”, tavallisimmin resurssipulaan vedoten.

Vaikutusten hankinta tarjoaa mallin, jossa julkinen toimija määrittää tavoitellun lopputuloksen, vaikutukset, ja niiden saavuttamiseksi tarvittava toiminta rahoitetaan yksityisellä pääomalla. Vaikuttavuussijoittajat kantavat siis taloudellisen riskin. Sijoittajat saavat pääomansa takaisin ja sille maltillisen tuoton vain, jos etukäteen asetetut tavoitteet saavutetaan. Kaiken lisäksi maksettava tulospalkkio on tavallisesti vain osa tavoitteiden saavuttamisen aikaan saamasta säästöistä verovarojen käytön näkökulmasta. Vaikutusten hankinta myös ohjaa lähes automaattisesti ehkäisemään haittoja ja sairauksia.

Suomessa mallia on pilotoitu onnistuneesti esimerkiksi pitkäaikaistyöttömyyden vähentämisessä sekä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisessä.

Edellä kertomastani huolimatta vaikutusten hankintaa hyödynnetään käsitämättömän vähän. Päätöksentekijöille tuntuu mitattavissa olevien tavoitteiden asettaminen olevan vaikeampaa kuin suoritteiden hankkiminen. Lisäksi päätöksentekijöillä voivat ajatella, että myönteiset vaikutukset saattavat syntyä ilman erillistä toimintaakin tai heidän on vaikea hyväksyä sitä, että ehkäisevän toiminnan mahdollistamien hyötyjen aikaansaamisen aikajänne on pidempi kuin poliittinen horisontti. Myös hyvinvointialueiden rahoitusmalli aiheuttaa ristiriitoja: miksi hankkia vaikutuksia, jotka pienentävät omaa rahoitusta. Kunnilla ei taas ole välttämättä taloudellista insenttiä, koska sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien aiheuttamat kustannukset maksaa vähintään pääosin hyvinvointialueet.

Onko meillä todella varaa ylläpitää edelleen ajattelutapaa, joka estää ennakkoivan ja ehkäisevän toiminnan inhimillisen ja taloudellisen potentiaalin hyödyntämisen? Väestön terveyden ja toimintakyvyn edistäminen on myös osa kokonaisturvallisuuden vahvistamista. Vaikutusten hankinta tarjoaa tähän oivan työkalun. Xamk ainakin suunnittelee selvittävänsä yhdessä Savonlinnan kaupungin sekä muiden keskeisten yhteistyökumppaneidensa kanssa vaikutusten hankinnan mahdollisuudet seutu- ja koko maakunnan elinvoiman kasvattamisessa.

teksti | Matti Välimäki kuvat | Merja Ojala

VAIKUTTAVUUTTA, EI SUORITTEITA

Lasten ja nuorten syrjäytymistä ehkäisevässä ohjelmassa ei osteta asiakastapaamisia tai työtunteja, vaan muutosta. Alkuun päästiin ulkopuolisen investointirahaston avulla.

Hämeenlinnassa Nummen koulun liikuntasalissa riemuitaan ja hihkutaan. Molari ei ehtinyt tehdä yhtään mitään, kun kova veto kimposi puolustajan kautta maaliin.

Futsalia pelaavat alakouluikäiset pojat kuuluvat perhetaustansa takia syrjäytymisen riskiryhmään, ja heillä on ollut muun muassa vaikeuksia koulunkäynnissä.

Iceheartsin joukkueesta he ovat löytäneet elämäänsä uudenlaista yhteisöllisyyttä.

Pojat ovat saaneet rinnalleen myös aikuisen kasvattajan, joka kuuntelee, ohjaa ja tukee.

– Jos joku tarvitsee erityishuomioita ja lisäpalveluita, sitäkin on tarjolla. Teemme läheistä yhteistyötä myös perheiden kanssa, Icehearts-järjestön toiminnanjohtaja **Teemu Vartiamäki** kertoo.

Vain vaikuttavuudesta maksetaan

Icehearts osallistuu Hämeenlinnassa Lastensuojelun keskusliiton koordinoimaan Lapset ja nuoret SIB -ohjelmaan, jolla ehkäistään lasten ja nuorten syrjäytymistä. (SIB=Social Impact Bond)

Ohjelman koordinaattori **Aino Akinyemi** Lastensuojelun keskusliitosta kertoo, että kyse on aivan uudenlaista ajattelusta ja toimintamallista.

Lehtikuva

– Mallissa ei osteta tiettyä palvelua – totuttuun tapaan asiakastapamisia tai työntunteja – vaan ennen kaikkea muutosta. Lähtökohtana on ilmiö, johon halutaan puuttua. Palveluntuottaja etsii itse toimivat keinot, joilla haluttu vaikutus syntyy, ja keinoja voi matkan varrella myös muuttaa. Tilaaja maksaa vain vaikutavuudesta, hän kiteyttää.

Ohjelmassa on mukana 800 lasta tai nuorta ja siihen kuuluu kahdeksan vaikuttavuusperusteista hanketta. Toimenpiteiden toteuttajia ovat SOS-lapsikylä, Nuorten ystävät, Icehearts ja Vamos/Diakonissalaitos. Alkuun on päästy S-Pankin hallinnoiman sijoitusrahaston avulla.

Lapset ja nuoret SIB -ohjelman tilaajia ovat Helsingin, Tampereen ja Jyväskylän kaupungit sekä Länsi-Uudenmaan, Pirkanmaan, Keski-Suomen, Vantaan ja Keravan sekä Kantahämeen hyvinvointialue.

Konkreettiset mittarit

Akinyemin mukaan ohjelman hankkeiden toimenpiteet ovat erilaisia, mutta niissä korostuu rinnalla kulkeminen.

–Saamamme palautteen mukaan asiakkaamme eivät kaipaa lisää pistemäisiä palveluita. He toivovat, että heidät todella kohdataan ja että heitä tuetaan kokonaisvaltaisesti ja pitkäjänteisesti.

Mittarit, joilla hankkeiden onnistumista arvioidaan, ja joiden perusteella palveluntuottajat saavat tulospalkkioita, ovat hyvin konkreettisia.

– Mittareita ovat esimerkiksi lasten ja nuorten koulunkäynnin edistäminen, valmistuminen ja työllistyminen tai lastensuojelun ja muiden erityispalveluiden välttäminen. Tai koulupoissaolojen vähentäminen ja keskiarvojen parantaminen.

Tärkeisiin tavoitteisiin kuuluu lasten ja nuorten syrjäytymisestä ai-

Aino Akinyemi

MITTARIT, JOILLA HANKKEIDEN ONNISTUMISTA ARVIOIDAAN, JA JOIDEN PERUSTEELLA PALVELUNTUOTTAJAT SAAVAT TULOSPALKKIOITA, OVAT HYVIN KONKREETTISIA.

Jani Kempas

heutuvien tulonmenetysten välttäminen yhteiskunnassa.

Budjettia pitää miettiä uudella tavalla

Johtaja **Jani Kempas** S-Pankista arvioi, että ohjelman ulkopuolinen rahoitus on madaltanut kuntien ja hyvinvointialueiden kynnystä tehdä ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä

– Tavallista on, että tilaajat ovat alkaneet maksaa tulospalkkioita vasta muutaman vuoden kuluttua, eli siinä vaiheessa, kun vaikutukset alkavat näkyä.

Vaikuttavuusperusteinen toiminta on vaatinut kunnilta uudenlaista budjetoitintyötä.

– Kun kunta ostaa perinteiseen tapaan suoritteita, se tietää tarkasti vuosittaiset kulut. Vaikuttavuusperusteisessa toiminnassa kulut eivät ole etukäteen yhtä tarkkaan tiedossa, mutta toki niitäkin voidaan arvioida suuntaa-antavasti.

Kempas on törmännyt toisinaan epäilyyn siitä, olisivatko hyvät vaikutukset syntyneet toimenpiteistä huolimatta.

– Vaikuttavuutta verrataan aina tilaajalta tulevaan dataan ja tilastoihin. Ei ole mitenkään mahdollista, että hyviin tuloksiin päästäisiin joka kerta ihan vaan tuurilla.

”Ei kai nyt sentään tässä taloustilanteessa?”

Viimeistään tässä vaiheessa joku saattaa kuitenkin ajatella, että eihän meillä kunnassa ole nykyisessä taloustilanteessa tällaiseen varaa – hyvä, jos pakolliset lakisääteiset tehtävät saadaan hoidettua.

– Nykyisessä taloustilanteessa kannattaa panostaa nimenomaan ennaltaehkäisevään työhön. Se on paljon halvempaa kuin korjaava työ esimerkiksi lastensuojelussa. Se tarjoaa valtavasti säästöpotentiaalia,

jathuu >

jatkuu >

Akinyemi korostaa.

Kempas puolestaan huomauttaa, että budjetin ulkopuolista rahoitusta kannattaa hyödyntää, jotta säästöihin päästään tulevaisuudessa.

– Tutkimusten mukaan varhaiseen, ennaltaehkäisevään tukeen sijoitettu euro tuottaa hyötyä 3–5 euroa.

Monen alan vaikuttavuutta

Lapset ja nuoret SIB -ohjelman ensimmäiset hankkeet käynnistyivät vuonna 2018. Ohjelmassa on investoitu ennaltaehkäiseviin toimiin tähän mennessä hieman alle 12 miljoonaa euroa. Kunnat ja hyvinvointialueet ovat maksaneet tulospalkkioita tähän mennessä 7,3 miljoonaa.

Rahastoon ovat sijoittaneet Sitra, LähiTapiola ja Tradeka, ja mukana on myös S-ryhmän alueosuuskauppoja sekä säätiöitä ja seurakuntia. Sijoittajille on luvattu noin viiden prosentin vuotuinen tuotto.

TUTKIMUSTEN MUKAAN VARHASEEN, ENNALTAEHKÄISEVÄÄN TUKEEN SIOJITETTU EURO TUOTTAA HYÖTYÄ 3–5 EUROA.

Lapset ja nuoret SIB -hankkeet jatkuvat eikä niihin oteta enää mukaan uusia tilaajia. S-pankki on toteuttanut aikaisemmin myös kotouttamista tukevan SIB-ohjelman ja työllistymistä tukevan SIB-ohjelman.

– Työllistymistä tukevasta ohjelmasta saatiin poikkeuksellisen hyvät tulokset. Mukana olleesta yli 10 000 asiakkaasta noin 6 500 on työllistynyt, Kempas kertoo.

Parhailaan S-Pankki käy myös kuntien kanssa alustavia keskusteluja kestävästä työelämästä tukevasta ohjelmasta.

Julkinen sektori tarvitsee vaikuttavuusajattelua

Aino Akinyemi ja Jani Kempas toivovat, että Lapset ja nuoret SIB -ohjelma edistäisi vaikuttavuusajattelua julkisella sektorilla.

– Kuntien kannattaisi miettiä erilaisia keinoja, miten ne voisivat painottaa hankinnoissaan vaikuttavuutta. Sen tueksi ei tarvita välttämättä taustaohjelmaa tai -rahastoa, Akinyemi pohtii.

– Hankintojen tueksi pitäisi saada ainakin pieni vaikuttavuuselementti, Kempas täydentää.

Kempas miettii, että mahdollisuus muokata palveluja matkan varrella tarjoaa paljon etuja. Hän mainitsee, että Lapset ja nuoret SIB -ohjelmassa on panostettu rinnalla kulkemiseen paljon enemmän kuin mitä alun perin arvioitiin.

– Kun yritetään ratkoa monimutkaisia ongelmia, keinovalikoida ei kannata lukita etukäteen. Käytännön työssä nähdään, mikä toimii parhaiten ja mitä tukea asiakkaat tarvitsevat, hän korostaa.

Perheet tulevat aidosti kohdatuiksi ja kuulluiksi

SOS-Lapsikylä toimii palveluntuottajana Lapset ja nuoret SIB -ohjelmassa Helsingissä, Vantaalla, Lohjalla sekä Karkkilassa ja Vihdissä. Sen hankkeissa tavoitteena on korjaavien palveluiden tarpeen ja syrjäytymisen ehkäiseminen sekä näistä aiheutuvien kustannusten hillitseminen.

Ehkäisevän työn päällikkö **Miia Lahtela** kertoo, että järjestö on mukana ohjelmassa Perhekumppani-toimintamallilla.

– Työntekijämme tulee perheen luo hieman kuin ”Supernanny”. Perheen kanssa kartoitetaan yhdessä, mikä heille on tärkeää, mitkä asiat sujuvat ja missä kaivataan apua, ja sitten ryhdytään hommiin. Ulkopuoliset asiantuntijat eivät siis kerro, mitä perhe tarvitsee, vaan perhe määrittelee sen itse. Perhe on oman tilanteensa paras asiantuntija. Käytännön tuki voi olla

vaikkapa neuvoja lastenhoidossa tai lisäpalveluna pariterapiaa tai apua nepsy-oireisiin.

Hankkeisiin kuuluu myös vertaistukea tarjoavaa ryhmätoimintaa, tällöinkin teemat valikoituvat perheiden omien toiveiden mukaisesti.

– Kolmannen sektorin toimijan yksi vahvuus on, että meitä ei koeta virallisen sosiaalityön työväliseksi, pääsemme liikkeelle ikään kuin puhtaalta pöydältä, Lahtela pohtii.

Hänen mielestään ohjelmaan mukaan päässeet perheet ovat olleet hyvin onnekkaita.

– Hankkeissa perheet ovat tulleet aidosti kohdatuiksi ja kuulluiksi. He ovat saaneet tarvitsemaan lisäpalveluja oikea-aikaisesti eivätkä ole joutuneet odottamaan niitä jonon hännillä.

Myös Lahtela toivoo, että vaikuttavuusajattelu yleistyisi hyvinvointialueilla ja kunnissa. Hänen mukaansa lastensuojelutyössä lähtökohtana ei voi olla halpa hinta tai lyhyen tähtäimen säästöt.

– Kannattaa ajatella, mistä lapset ja perheet todella hyötyvät, hän korostaa.

Borgin pointit

Tällä palstalla KAKSin tutkimuspäällikkö Sami Borg havainnoi yhteiskuntaa ja pohtii kuntia palvelevaa tutkimusta.

VAALITUTKIMUS KERTOO DEMOKRATIAVAJEESTA HYVINVOINTIALUEILLA

Kunta- ja aluevaalit järjestettiin ensi kertaa samanaikaisesti keväällä 2025. Niissä äänestämistä on nyt saatu tutkittua tietoa. Kunnallisalan kehittämissäätiön hiljattain julkaisema vaalitutkimus (Jussi Westinen ym., Tuplavaalien tulikoe) perustuu heti vaalien jälkeen koottuun valtakunnalliseen kyselyaineistoon äänioikeutetuista.

Kunta- ja aluevaalien niputtamisella oli monia odotettuja seurauksia. Kuten vuoden 1996 samanaikaisissa kunta- ja europarlamenttivaaleissa, äänestäjiä vähemmän kiinnostavat vaalit hyötyivät niputtamisesta kuntavaalien kanssa. Vuonna 1996 äänestäjiä kiinnostivat vähemmän eurovaalit, joiden äänestysaktiivisuus nousi poikkeuksellisen korkeaksi, noin 60 prosenttiin. Vuonna 2025 puolestaan vähemmän tärkeiksi koettujen aluevaalien äänestysprosentti hilautui 51,7 prosenttiin (vuonna 2022 47,5 %).

Ei ole yllättävää, että tutkimuksen mukaan aika suurella osalla äänestäjistä, noin kahdella viidestä, oli vaikeuksia erottaa kunta- ja aluevaalien kampanjoita toisistaan, ja että joka neljännellä samanaikaisuus vaikeutti puoluevalintoja. Itse en yllätynyt myöskään siitä, että joka toinen kyselyvastaaja ajatteli, ettei vaalien samanaikaisuus lisännyt omaa intoa käydä äänestämässä vaaleissa. Kolmasosa katsoi tilanteen lisänneen omaa kiinnostusta äänestämiseen ja 15 prosenttia ei osannut sanoa kantaansa.

Westisen ja kumppaneiden tuore tutkimus sisälsi kuitenkin myös yllättäviä tuloksia, etenkin suhtautumisesta alueisiin ja aluevaaleihin. Vaikka aluevaalien äänestysprosentti nousi, monet kyselytiedot

suhtautumisesta aluevaaleihin osoittivat sote-uudistuksen keskeisten osien legitimitetin eli hyväksyttävyyden hauraaksi. Kyselyssä vain joka neljäs ajatteli hyvinvointialueiden parantavan Suomen sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän laatua.

Matalaa alueluottamusta kuvaavien tulosten lista on pitkä: kaksi kolmesta koki hyvinvointialueiden monimutkaistavan demokratiaa, joka toisen mielestä aluevaalustojen valintaan ei olisi tarvittu lainkaan aluevaaleja ja vain noin puolet vastaajista katsoi, että äänestämällä voi vaikuttaa asioihin omalla hyvinvointialueella. Tätä vasten on ymmärrettävää, että lähes joka toisen mielestä aluevaalitulosella ei ole paljoakaan merkitystä hyvinvointialueella harjoitettavaan politiikkaan.

Iso osa heikosta luottamuksesta johtuu siitä, että hyvinvointialueiden taloudellinen päätösvalta on valtionrahoitteisessa mallissa tiukasti rajattu ja liikkumavara on usein olematon. Kun julkinen talous on ollut ja tulee olemaan hyvin tiukalla, näkymää muutokseen kohti parempaa ei tunnu olevan. Kansalaismielipiteessä tämä ruokkii pessimismisiä ja voimattomuuden kokemuksia.

Jos ja kun kunta- ja aluevaalien niputtaminen jatkuu, se merkitsee, että monet kansalaiset arvioivat kuntien ja hyvinvointialueiden toimivuutta vaaleissa kunnille ja hyvinvointialueille yhteisten silmälasien läpi. Tästä syystä aluevaalien, aluedemokratian ja hyvinvointialueiden toimivuus on myös kuntien asia. Vaikka tehtäviä siirtyi, haasteet palvelujen ja demokratian toimivuudelle ovat kunnille ja hyvinvointialueille pitkälti yhteiset. •

KUSTANNUSTEN KIRJAAMISESTA SYRJÄYTYMISEN EHKÄISYYN

– MITEN YHTEISKUNTA SAISI RAHOILLEEN VASTINETTA?

Lasten ja nuorten turvallinen arki ja syrjäytymisen ehkäiseminen tehdään kunnissa. Mutta mitä jos se näyttää huonosti kannattavalta? Vaikuttavuusinvestoinnin asiantuntija Petri Hilli haluaa kääntää keskustelun kustannuksista toiminnan tuloksiin, siihen mitä rahalla pitäisi saada.

Petri Hilli puhuu vaikuttavuudesta siellä, missä syrjäytymisvaarassa olevat kärsivät palveluiden ja ennaltaehkäisevän työn heikkenemisestä. Eikä nyt leikata, vaan suunnataan raha sinne, missä se tuottaa suurimman hyödyn, taloudellisesti ja inhimillisesti. QSA-yhtiön toimitusjohtaja ja kauppatieteen tohtori tarkastelee julkisen sektorin investointeja toiminnan optimoinnin ja laskentamenetelmien kehittämiskokemuksen pohjalta.

Vaikuttavuutta ostamassa

Kun Hämeenlinnan kaupunki lähti etsimään keinoja syrjäytymisriskissä olevien poikien auttamiseen Sitran rahoittamasta Lapset ja nuoret SIB -hankkeesta, Hillin ja THL:n tutkimusryhmä tuotti työn taustaksi laskelman syrjäytymisen keskimääräisistä kustannuksista ja mallin ehkäisykeinojen kannattavuudesta.

Syrjäytymistä ehkäisevässä työssä oli laajemminkin tarve laskenta-

työkalulle, jossa kustannuksia ei ylikä aliarvioida, ja jonka avulla rahoituksella saadaan tuloksia, kuten työllistymistä ja koulupudokkuuden vähenemistä. Hillin mallissa tarkasteltiin kustannusten odotusarvoja vakuutusalan tapaan.

Malli pyrki tunnistamaan syrjäytymisen riskitekijöitä ja arvioimaan niiden toteutumista tilastojen avulla ja kohdistamaan ehkäiseviä toimia tehokkaasti.

Elettiin vuotta 2016, ja koko maahan yleistettävän, vuoden 1987 kohorttidataan perustuvan mallin laskenta oli hyvin työlästä. Se kantoi hedelmää, sillä mallista on kasvanut Hillin siteeratuin julkaisu. SIB-hankkeesta se on käytössä edelleen, ja Hämeenlinna ostaa hankkumpaneilta ei niinkään palveluita vaan vaikuttavuutta. Jos malli osoittaa ettei sitä saada, toimia korjataan.

Kuntia ohjataan väärään suuntaan

Valtavirraksi Hillin malli ei kuitenkaan ole kehittynyt, ei tutki-

muksessa eikä hallinnossa. Hillin mukaan vähemmistö kunnista hyödyntää mallia.

– Tämän ei pitäisi olla enää tutkimusta vaan jalkautettu menetelmä. Ei yksittäinen tutkimus vaan arkipäivää kunnissa ja hyvinvointialueilla. Lähestymistapa on samanlainen kuin esimerkiksi diabeteksen kustannuksia laskettaessa, Hilli toteaa.

Toisin kuin kymmenen vuotta sitten, datan yhdistely on nyt helpoa, ja tietoa sairaanhoidosta työllisyyteen on käytettävissä mistä tahansa vuosiluokasta. Kaikki tarvittava on siis tarjolla.

– Dataa on, mutta ymmärrys puuttuu niin kuntien kuin hyvinvointialueiden tasolla, Hilli paukauttaa, mutta toteaa samalla, että syrjäytymisen ehkäisyyn pitäisi näkyä myös kuntien taloudessa. Nyt järjestelmä ei siihen ohjaa.

Hillin mukaan keskeinen ongelma on, että valtaosa ennaltaehkäisyn hyödyistä menee muualle kuin kuntaan. Toimet kaatuvat yleensä siihen,

jatkuu >

*Malli pyrki tunnistamaan
syrjäytymisen riskitekijöitä ja
arvioimaan niiden toteutumista
tilastojen avulla.*

KUKA?

- Petri Hilli, KTT, toimitusjohtaja QSA Oy, on nostanut voimakkaasti keskusteluun uudenlaisen ajattelun tarvetta sote-palveluihin, jotta veroeurot tuottaisivat hyvinvointia
- QSA Oy tuottaa vaikuttavuus-analyyssejä rahoitus-, ympäristö- ja sosiaali- ja terveyssektoreille

Taloussysteemi on ohjannut väärään suuntaan jo pitkään, ja hyvinvointialueuudistus pahensi tilannetta.

jatkun >

että kunnalla ei ole rahaa, ja ehkäisytöiden odotettavista kustannushyödyistä vain kolmannes tulisi kunnille suurimman osan mennessä valtiolle.

– Taloussysteemi on ohjannut väärään suuntaan jo pitkään, ja hyvinvointialueuudistus pahensi tilannetta, Hilli sanoo.

Hilli kuvailee, että hyötyjä saavaa valtiotakaan ei käytännössä ole olemassa, on vain joukko erillisiä ministeriöitä, jotka keskittyvät oman sektorinsa säästöihin. Siksi

vahva viesti lähtee valtiovarainministeriölle: kaikkien hallinnon tasojen on päästävä osaoptimoinnin kierteestä yhteistyöhön, pitkän tähtäimen tavoitteisiin ja oman datan hyödyntämiseen.

Kustannuserästä työelämän osalliseksi?

Vuonna 2024 Hillin ryhmä julkaisi laskelman lastensuojelun sijaishuollon ja lasten ja nuorisopsykiatrian asiakkaiden kustannuksista.

Laskelmassa tarkasteltiin 1997–2006 syntyneitä.

Tulokset ovat karuja. Sijaishuollon asiakkaista alle puolet pääsee työelämään, ja vuosiansiot jäävät jo 25-vuotiaana 65 % alle verrokin eli ryhmän, jolla sijaishuollon tai psykiatrian asiakkuutta ei ole ollut.

– THL julkaisee lastensuojelun kustannukset joka vuosi, mutta tuloksista ei puhuta. Halusimme nyt kääntää fokuksen siihen, mitä saadaan aikaan, tuottaako sijaishuolto sitä, mitä sen pitäisi. Ei lastensuojelun tehtävä ole säästää muiden kustannuksella. Kustannuksia syntyy myös siitä, että työelämään ei päästä, ei vain sijaishuollosta, Hilli painottaa.

Psykiatrisen hoidon asiakkailla menetettyjä työeläke- ja verotuloja sekä lisääntyneitä etuusmenoja kertyi 233 miljoonaa euroa vuodessa 26 ikävuoteen mennessä.

Syrjäytymisen inhimillinen hinta näkyy elossaolaindeksistä, jossa molemmissa, sijaishuollossa ja psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa asiakkaina olleiden kuolleisuus alkoi jo 16-vuotiaiden kohdalla kasvaa jyrkästi muuhun ikäluokkaan verrattuna.

HYVIÄ UUTISIA KUNNISTA

Kunnissa tapahtuu paljon hyvää, joka jää usein suurten uutisten varjoon. Uudella palstallamme haluamme nostaa esiin onnistumisia, oivalluksia ja arjen tekoja eri puolilta Suomea.

Kanna sinäkin kortesi kekoon. Tiedätkö paikallisen onnistumisen, josta pitäisi puhua enemmän?

Lähetä meille oma hyvä uutisesi kunnasta – nostetaan hyvät teot esiin ja jaetaan hyvä mieli yhdessä!

➔ jenni.airaksinen@kaks.fi ja satu.perjo@kaks.fi

Parin vuoden hankkeiden sijaan vuosikymmenen tavoitteet

Laskelma tehtiin ennen kuin nuorten mielenterveyskriisi nousi keskusteluun ja hallituksen leikkaukset osuivat pienituloisten lapsiperheiden tukiin. Moni asiantuntija on varoitellut kustannusten moninkertaistumisesta tulevaisuudessa. Niin tekee myös Petri Hilli.

– Kun leikataan, siirretään aina kustannuksia jonnekin muualle. Toimeentulotuen leikkaus näkyi muun muassa rikollisuuden kasvuna, joten kyllä pelkään, että tämä tulee kalliiksi. Leikkaaminen olisi pitänyt tehdä noususuhdanteessa. Nyt se on myrkkyä.

Hilli muotoilee kysymyksen kuitenkin uudelleen, ja kehottaa pohtimaan, miksi niin suuri osa lapsiperheistä on tukien varassa – ja löytää myös toivoa.

– Ongelmaa ei ratkota kaatamalla lisää rahaa tukiin, sillä nykyinen systeemi romahtaisi joka tapauksessa. Rahaa on käytettävä toisella tavalla, on ratkaistava, miten perheiden tilannetta parannetaan muuten kuin tuilla. Yhteistyössä tavoitteellisesti työskennellen ratkaisuja löytyy varmasti.

Hilli muistuttaa, että yhteistyön ja tavoitteellisuuden lisäksi syrjäytymisen ehkäisyssä on katsottava tarpeeksi kauas. Hämeenlinnan SIB-hankkeessa työskennellään 12 vuoden rahoituksella. Toinen Hillin suosittelu esimerkki löytyy Vantaan Havukoskelta, missä HAR-hanke rakentaa turvallista arkea 10 vuoden rahoituksella.

– Lyhyestä hallituskaudesta on siirryttävä kymmenen vuoden perspektiiviin ja otettava systemaattinen ote rahoitukseen. Pitkissä hankkeissa seurataan vaikuttavuutta. Ja kun sitä seurataan, saadaan tuloksia, linjaa Petri Hilli. •

Digitaalinen Näkymä -työkalu tuo lasten ja nuorten tueksi koko kylän

TAMPEREELLA JA OULUSSA on käytössä Digitaalinen Näkymä -työkalu, jolla muun muassa opettajat, kirjasto-työntekijät, kauppiat ja kaikki muut työnsä puolesta lasten ja nuorten arjessa mukana olevat voivat kertoa havaintoja lasten voinnista. Näkymään kertyvien tietojen avulla kunnat, hyvinvointialueet, järjestöt ja seurakunnat kehittävät yhdessä uusia, lapsia ja nuoria tukevia paikallisia ratkaisuja hyvinkin nopeasti.

Näkymään kertyneiden havaintojen perusteella on esimerkiksi hankittu yläkouluun pingis- ja legopöytiä sekä kuntosali, ja tarjottu koululaisille syysloman ajaksi kivaa tekemistä ja lasten toiveiden mukaan tehtyä ruokaa yhteistyössä paikallisten järjestöjen, yritysten, seurakunnan ja vapaaehtoistoimijoiden kanssa.

KOHDE-työpajoista konkreettisia avauksia lapsiperheiden arkeen Pohjois- Pohjanmaalla

POHJOIS-POHJANMAALLA järjestetyt KOHDE-kehittäjätyöpajat kokosivat kuntien, seurakuntien ja järjestöjen toimijoita rakentamaan uusia ratkaisuja lapsiperheiden hyvinvoinnin tueksi.

Työpajojen tuloksena syntyi useita jatkokehitykseen eteneviä ideoita, kuten matalan kynnyksen liikunta- ja kohtaamispaikkoja nuorille, perheliikunta-tapahtumia sekä toimijoiden yhteistyötä selkeyttäviä vuosikelloja. Osa ehdotuksista on siirtymässä pilotointivaiheeseen, ja tavoitteena on juurruttaa toimiviksi osoittautuvat mallit pysyväksi osaksi alueen palveluja.

Raisio on Varsinais-Suomen aktiivisin työpaikka

RAISION KAUPUNKI on valittu Varsinais-Suomen aktiivisimmaksi työpaikaksi. Palkinto myönnettiin Varsinais-Suomen Urheilugaalassa. Raision valintaan vaikuttivat kaupungin pitkäjänteinen työhyvinvoinnin kehittäminen, henkilöstön osallistaminen sekä monipuoliset mahdollisuudet liikkua työpäivän aikana ja sen ulkopuolella. Myös Raision uusi kaupunki-strategia vuosille 2025–2029 korostaa hyvinvoinnin ja osallisuuden vahvistamista sekä kestävästä elinympäristöstä.

teksti | Marjatta Sihvonen kuvat | Merja Ojala

KUNNAT JA HYVINVOINTIALUEET YHDYSPINNOILLA

– miten poistetaan rypyt yhteistyöstä?

Koulujen oppilashuolto toimii sote-uudistuksen jälkeisessä maailmassa hyvin vaikka sen pelättiin romuttuvan. Sen sijaan mielenterveyden edistämistä tai ikääntyvien hyvinvointia tukevia palveluita etsivä putoaa jonnekin, jota tutkijat kutsuvat toimijoiden väliseksi kuiluksi tai yhdyspinnan jännitteisyydeksi. Tutkijat avaavat kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyön KAKSin vastailmestyneessä kirjassa Kuntien ja hyvinvointialueiden yhdyspinnat – palveluita yhteistyössä kansalaisen parhaaksi.

Mikä on yhdyspinta? Se on toimintaa, jonka sote-uudistus teki näkyväksi, sanoo Vaasan yliopiston sosiaali- ja terveyshallintotieteen professori ja kirjan toimittaja **Harri Jalonen**. Rajapinnoistakin puhutaan paljon, mutta raja korostaa eroa, yhdyspinta yhteistyötä. Se on hyviä käytänteitä, tiedonkulkua ja johta-

misen kohde. Ja sen olemassaolo korostuu, kun jokin ei toimi.

Kirja syntyi tarpeesta koota syvällistä ymmärrystä verkostossa työskentelystä, siinä tarvittavasta osaamisesta ja johtamisesta. Jalosen mukaan yhdyspinta tunnustetaan kunnissa vaihtelevasti.

– Se tunnustetaan siinä mielessä, että asiasta puhutaan niin kunnissa kuin hyvinvointialueilla. On erilaisia yhdyspintoja tukevia foorumeita, mutta hankaluushan tulee siitä, että ollaan kahden toimijan välissä. Jos toiminta ei ole sellaista, että pystytään ratkaisemaan kansalaisten ongelmia, puhe ei ole muuttunut käytännöiksi.

Jalonen ohjaa mielellään puheen pois organisaatioiden rakenteista ja kehottaa analysoimaan niiden vuorovaikutusta.

jathkuu >

On erilaisia yhdyspintoja tukevia foorumeita, mutta hankaluushan tulee siitä, että ollaan kahden toimijan välissä.

Jos palvelun pitäisi ehkäistä negatiivista asiaa tai vahvistaa positiivista, tulokset näkyvät vasta pitkän ajan kuluttua.

jatkuu >

– Meillä on eri puolilla Suomea samanlaisia rakenteita kunnissa ja hyvinvointialueilla. Toisissa yhdyspinta toimii, toisissa ei. Se johtuu siitä, miten ollaan tekemisissä. Toki on oltava realistinen; rakenteet ovat tärkeitä, mutta kysymys on pitkälti tekemisen tavoista, Jalonen luonnehtii.

Kansalaisena kahden toimijan välissä

Kunnissa ja hyvinvointialueilla eletään yhä uudistuksen jälkeistä murrosta, jossa yhteistyön tapoja vasta kehitetään. Tutkijat selvittävät kirjassa muutoksen kulkua eri palveluissa. Yhtä reseptiä rypyttömään yhdyspintaan ei anneta vaan analysoidaan kehitettäviä tekijöitä.

Tavoitteena on systeeminen lähestymistapa. Sen voisi yksinkertaistaa kansalaislähtöisyydeksi, analyysiksi siitä, miten ihminen ja palvelu saadaan kohtaamaan tarpeeseen vastaavalla tavalla.

Kun yhdyspinta ja siten palvelukin toimivat huonosti, taustalta löytyvät usein epäselvät vastuut, yhteisten tavoitteiden puuttuminen ja pitkä aika palvelun aloittamisen ja sen näkyvien tulosten välillä. Tällaisia ovat monet ennaltaehkäisevät palvelut ja ikääntyvien hyvinvointia tukeva työ. Jalonen huomauttaa, että valtiovarainministeriön tiukka ohjaus ei helpota työtä, sillä kun alijäämät on katettava nopeasti, leikataan helposti niistä palveluista, joiden hyödyt näkyvät kaukana.

Yksi uudistuksessa vähälle huomiolle jäänyt ryhmä ovatkin kotona asuvat ikääntyvät, joiden palveluiden kehittämistä hyvinvointialuei-

den säästöt ovat haitanneet. Kirjassa iäkkäiden liikkumisen edistäminen nousee esimerkiksi yhdyspintatyöstä, jolle olisi määriteltävä selkeästi vastuutahot, pysyvät rakenteet ja resurssit.

Liikuntaneuvonta ylipäättään on kirjan mukaan heikosti toimivaa, koska sen tavoitteita ei aseteta yhdessä kuntien ja hyvinvointialueen kesken. Neuvonnan kehittämiseksi olisikin tärkeää ymmärtää nykyistä paremmin asioiden kytkeytymistä ja kuntien roolia liikuntapalveluissa.

– Liikuntaneuvonta on kuntien tehtävä, ja hyvin toteutettuna se näkyy hyvinvointialueiden kysynnässä. Siksi yhteinen tavoitteenasettelu on tärkeää, Jalonen toteaa.

Sama hajanaisuuden ongelma näkyy mielenterveystyössä. Hoito toteutetaan hyvinvointialueilla, mutta mielen tasapainoon vaikuttaa asumisympäristöstä ja harrastuksista lähtien moninainen kirjo palveluita. Hoitoon pääsy taas näkyy työllisyydessä ja siten kuntien budjetissa.

– Jos palvelun pitäisi ehkäistä negatiivista asiaa tai vahvistaa positiivista, tulokset näkyvät vasta pitkän ajan kuluttua. Tekemisestä tulee myös helposti monimutkainen ja hajanaista, jos hyödyn kiittää jokin muu taho. Siksi puhumme kirjassa systeemisestä lähestymistavasta. Suppeasti lähestyessä ei nähdä kokonaisuutta ja ratkaisut ovat puutteellisia, Jalonen painottaa.

Oppilashuollon opit

Kun katsotaan, mitä hyvin toteutuneessa oppilashuollossa on yhdyspinoista opittu, kirjassa

summataan, että työ perustuu monialaiseen yhteistyöhön, johon liittyy väistämättä jännitteitä. Siksi pelkät suunnitelmat ja velvoitteet eivät riitä sujuvaan yhteistyöhön, vaan tarvitaan aidosti monialaista suunnittelua, yhteiset tavoitteet ja arvopohja sekä selkeää ohjeistusta.

Jalonen toteaa, että yhdyspinta edellyttää aina moniammatillista työtä. Siihen tullaan eri taustoilla ja ammattietiikalla ja siksi arjen yhteistyö voi olla jännitteistä.

– Mutta onko jännite aina paha asia, vai voisiko se toimia ponttimena? Jos jännitteen syyt pystytään tekemään näkyviksi, ymmärretään, miksi osapuoli toimii tavallaan ja löydetään ratkaisuja, tasapuolisuutta. Näkyväksi tekeminen voi olla iso osa kohtaamista.

Helppoa oppilashuollon hyvän tilanteen saavuttaminen ei ole ollut. Aiemmin järjestämistavat vaihtelivat ja aiheuttivat eroja palvelun laadussa ja saatavuudessa. Yhteistyön rakentaminen vei aikaa, mutta sen myötä kokonaisuus tarkentui. Kirjassa painotetaan, että valtioneuvoston linjaus vastuun säilymisestä hyvinvointialueilla toi ennustettavuutta ja rauhaa kehittämiselle.

Onko hyvässä yhdyspintatyössä lopulta yksinkertaisesti kysymys luottamuksesta?

– Luottamus on hieman taianomainen käsite. Kaikki tietävät sen tärkeyden, mutta mistä se syntyy, on hankalampi kysymys. Luottamus edistää kanssakäymistä ja tiedonjakoa, mutta luottamus kasvaa kanssakäymisestä. Kumpi siis tulee ensin? Jalonen pohtii.

Yhteistyöhön tarvitaan jatkuvuutta

Kirjan johtopäätöksissä todetaan, että suunta on oikea, mutta matka on kesken. Tutkijat listaavat keskeiset pullonkaulat, jotka hankaa- vat kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyötä. Niihin kuuluvat vastuun hajautumisen ja ammatil- listen erojen ohella tietoperustan sirpaleisuus, yhteistyön henkilösi-

Mutta onko jännite aina paha asia, vai voisiko se toimia pontimena?

donnaisuus ja rinnakkaiset yhteis- työrakenteet.

– Yhdyspinnat on otettava riit- tävän vakavasti ja nähtävä kansa- laisten palvelutarpeet. Se vaatii johtamiselta paljon. Työtä tehdään yhteisten tavoitteiden kautta, eikä samanlaista määräysvaltaa kuin or- ganisaatioiden sisällä ole. Yhdyspin- ta ei voi kuitenkaan perustua vain henkilösuhteisiin vaan sillä täytyy olla organisatorista jatkuvuutta, Ja- lonen painottaa.

Tutkijoiden työ on tehty ja kir- ja on kaikkien julkisen sektorin kehittäjien käytettävissä. Harri Ja- losen mukaan kirjan tieto sopii niin kasvukeskuksiin kuin syrjään, sin- nekin missä sote-uudistus näyttäy- tyy palveluiden heikkenemisenä ja kaikkoamisena eikä niinkään kehit-

tämisen areenana.

– Jos positiivisesti ajatellaan, kirja on hyödyllisimmillään juuri näissä kunnissa. On kyse tietoisesta yhteistyöstä, johon tarvitaan tavoit- teet näkeviä ihmisiä, ei massiivisia rakenteita. Ja hyvinvointialueen nä- kökulmastakin on etu, että palvelut toimivat myös syrjässä, ei vain ydin- alueilla, muistuttaa Harri Jalonen. •

➔ *Lue täältä:*

KAKSin julkaisu *Kuntien ja hyvinvointialueiden yhdyspinnat – palveluita yhteistyössä kansalai- sen parhaaksi.*

Aikuisten rokotusohjelma

– kriittinen investointi ikääntyvässä Suomessa

Suomen väestö ikääntyy vauhdilla. Ikääntyminen kuormittaa terveydenhuoltoa monella tavalla – iän myötä myös ihmisten vastustuskyky heikkenee ja riski sairastua infektioihin kasvaa. Esimerkiksi vyöruusun sairastaminen lisääntyy merkittävästi 50 ikävuoden jälkeen ja kasvaa sen jälkeen tasaisesti. Suomessa diagnosoidaankin vuosittain vähintään 35 000 vyöruusutapausta ja määrä on kasvussa.

Mikä vyöruusu?

Vyöruusu on rakkulainen tulehdus, joka aiheutuu vesirokkoviruksen uudelleenaktivoitumisesta. Kaikki vesirokon sairastaneet voivat sairastua myös vyöruusuun.

Osa vyöruusuun sairastuneista kärsii jälkioireista, joista yleisin on pitkittynyt hermosärky.

Kasvojen alueella esiintyvä vyöruusu voi harvinaisissa tapauksissa levitä silmään ja vaikuttaa näköön.

Muita mahdollisia jälkitauteja ovat muun muassa aivo-
kalvontulehdus, kasvohalvaus ja kuulon alenema. Ikäihmisillä on korkeampi riski saada jälkitauteja ja ne voivat myös olla hankalampia kuin nuoremmilla.

THL:n suositus vyöruusun rokotusohjelmasta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) suosittelee vyöruusurokotuksen sisällyttämistä kansalliseen rokotusohjelmaan sekä voimakkaasti immuunipuutteisille että ikäperusteisesti ensisijaisesti 75-vuotiaille. Jos ohjelman alkuvuosina on mahdollista rokottaa kaksi ikäkohorttia, suositellaan rokotuksia myös 70-vuotiaille.

Rokottautuminen on ainoa tapa ennaltaehkäistä vyöruusua ja sen jälkitauteja. THL:n arvion mukaan vyöruusurokotuksen lisääminen rokotusohjelmaan vähentäisi terveydenhuollon kuormitusta ja tukisi erityisesti niitä, joiden toimintakyky on jo valmiiksi koetuksella.

Suomi on vyöruusurokottamisessa jälkijunassa muuhun Eurooppaan verrattuna. Vyöruusurokote on mukana kansallisessa rokotusohjelmassa yli kymmenessä Euroopan maassa. Suomessa rokottautuminen vyöruusua vastaan on

toistaiseksi omakustanteista. Se asettaa ihmiset epätasa-arvoiseen asemaan, sillä kaikilla ei ole varaa suojautua sairastamiselta.

Ennaltaehkäisyä hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti

Vyöruusurokotusohjelman rahoitus ja toteutus ovat konkreettisia keinoja siirtää terveydenhuollon painopistettä ennaltaehkäisyyn – juuri kuten hallitusohjelma edellyttää.

Muiden sairauksien ennaltaehkäisyyn verrattuna rokottamisen etuja ovat todettu kustannusvaikuttavuus, välitön vaikutus sekä helppo toteutettavuus, eikä rokotusohjelman laajentaminen vaadi muutoksia terveydenhoitojärjestelmään.

Päätös kansallisen rokotusohjelman laajentamisesta vyöruusurokotuksella on poliittisten päättäjien käsissä. Tämä päätös ei kuitenkaan ole vain terveystaloudellinen. Se on myös inhimillinen valinta, joka huomioi ikääntyvien ja kroonisesti sairaiden ihmisten arjen haasteet

Vyöruusulla merkittävä tautitaakka

Vyöruusun tautitaakka on Suomessa merkittävä sekä kansanterveydellisesti että taloudellisesti. Vuonna 2023 vyöruusu aiheutti vähintään:

Lähes

22 000

ajanvaraus-
käyntiä

13 000

päivystyskertaa

9 000

etäasiointia

3 700

kiireetöntä
kotikäyntiä

2 000

ammatti-
henkilöiden
välistä
konsultaatiota

700

vuodeosasto-
hoitoa

ja pyrkii parantamaan heidän elämänlaatuun.

Laajaa kannatusta rokotusohjelman laajentamiselle

Rokotusohjelman laajentaminen saa laajaa kannatusta hyvinvointialueilla. Kesällä 2025 tehdyn kyselyn mukaan 80 % kyselyyn vastanneista aluevaltuutetuista pitää aikuisten rokotusohjelman laajentamista tärkeänä. Perusteluinä korostuvat taloudelliset säästöt, yhdenvertaisuus sekä työ- ja toimintakyvyn säilyttäminen ikääntyvässä väestössä.

Myös yli 65-vuotiaat suomalaiset suhtautuvat rokotusohjelmaan

erittäin myönteisesti. Tuoreen kyselyn mukaan kolme neljäsosaa kyselyyn vastanneista toivoo, että poliittiset päättäjät hyvinvointialueilla ja eduskunnassa edistäisivät ikääntyvien suojaamista sairauksilta nykyistä laajemman kansallisen rokotusohjelman kautta.

Kansallinen vyöruusurokote-ohjelma on investointi, joka vähentää terveydenhuollon kuormitusta ja kustannuksia sekä lisää suomalaisten terveyttä ja hyvinvointia.

Vyöruusu aiheuttaa sekä suoria että epäsuoria kustannuksia

Vyöruususta aiheutuvat terveydenhuollon suorat kustannukset olivat vuonna 2023 lähes **12 miljoonaa** euroa. Tämän lisäksi syntyy huomattavia epäsuoria kustannuksia.

Vyöruusun jälkitaudit voivat johtaa toimintakyvyn menetykseen, pysyvään tuettuun asumiseen tai laitokseen siirtymiseen – inhimillisen haitan lisäksi tämä on kansantaloudellisesti kallista.

Tapausmäärien kasvaessa myös kustannukset kasvavat vuosi vuodelta.

Lähteet:

Avohilmo: Terveydenhuollon avohoidon ICD-10-diagnoosit kunnittain ja hyvinvointialueittain Heini Salo, Tuija Leino (toim.): Vyöruusurokotus rokotusohjelmaan? Asiantuntijatyöryhmän loppuraportti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL, 2025

Kysely 65–74-vuotiaiden rokotusasetteista vuodenvaihteessa 2025–2026, Verian GSK:n toimeksiannosta. Vastaajia 1939 kpl.

Kysely rokotuksista aluevaltuutetuille touko-kesäkuussa 2025, Verian GSK:n toimeksiannosta. Vastausprosentti 6 %.

GSK, Porkkalankatu 20 A, FI-00180, Helsinki. Puh. 010 30 30 30. www.gsk.fi. GSK-tuoteinfo Puh. 010 30 30 100. ©2026 GSK-konserni tai sen lisenssiantaja. 2/2026, NP-FI-AVU-ADVR-260001

GSK

SIILOISTA EKOSYSTEEMEIHIN

- EU-kumppanuus etsii ratkaisuja sote-haasteisiin

EU:n rahoittama Transforming Health and Care Systems (THCS) -kumppanuus kokoaa 22 maata etsimään ratkaisuja terveys- ja hoitojärjestelmien yhteisiin haasteisiin. Suomelle ohjelma tuo sekä tutkimus- ja innovaatorahoitusta että mahdollisuuden kehittää palveluja yhdessä eurooppalaisten kumppaneiden kanssa.

Suomen terveydenhuollon suurin konkreettinen ongelma ei ole yksi yksittäinen kriisi, vaan useiden samanaikaisten paineiden kasauma: hoitoon pääsy viivästyy, henkilöstöä on paikoin liian vähän ja hyvinvointialueiden talous on tiukilla. Väestön nopea ikääntyminen lisää palvelutarvetta samaan aikaan, kun rahoituskehys kiristyy.

Tässä tilanteessa jokainen uusi toimintamalli, joka voi parantaa vaikuttavuutta tai sujuvoittaa palveluja, saa erityistä painoarvoa.

Yksi tällainen avaus on EU-komission rahoittama THCS-kumppanuus (Transforming Health and Care Systems).

– Mukana on 22 maata, yhdeksän alueellista kumppania ja yli 60 organisaatiota. Laajuus kertoo siitä, että haasteet eivät ole vain suomalaisia, vaan yhteisiä koko Euroopassa, sanoo hallintotieteiden dosentti, THCS-hankkeen johtaja **Sanna Tuurnas** Tampereen yliopistosta.

Kyse ei ole yksittäisestä tutkimushankkeesta, vaan laajasta kump-

panuusohjelmasta, joka käynnistyi vuonna 2023 ja jatkuu vuoteen 2029. Koko ohjelman budjetti on 300 miljoonaa euroa ja rahoittajana Euroopan komissio yhdessä kumppaniorganisaatioiden kanssa. Iso osa rahoituksesta kohdistuu tutkimus- ja innovaatiohankkeisiin. Suomesta rahoittajana mukana on Suomen Akatemia, ja rahoituksen kautta EU-varoja kanavoituu suomalaisille yliopistoille, ammattikorkeakouluille ja muun muassa hyvinvointialueille. Suomesta mukana on myös Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

– Tutkimusrahoitus on tärkeää, mutta yhtä olennaista on, että ohjelmassa rakennetaan yhteisiä rahoitushakua ja tunnistamme tutkimus- ja innovaatiotarpeita yhdessä, Tuurnas sanoo.

MUKANA ON 22 MAATA, YHDEKSÄN ALUEELLISTA KUMPPANIA JA YLI 60 ORGANISAATIOTA.

Keskeiseksi haasteeksi hän nostaa palvelujärjestelmän siiloutumisen.

– Palvelujärjestelmä on pirstaleinen. Uskomme, että organisaatio- ja sektorirajat ylittävillä kumppanuusmalleilla sekä rahoituksen ja hankintojen kautta voidaan purkaa tätä hajanaisuutta.

Ohjelmassa puhutaan ekosysteemeistä. Käytännössä se tarkoittaa, että hyvinvointialueet, kunnat, julkiset ja yksityiset palveluntuottajat sekä järjestöt ja kansalaiset nähdään osana samaa kokonaisuutta.

THCS-ohjelmassa on koottu 37 kumppanuusmallia kuvaavaa esimerkkiä eri puolilta Eurooppaa.

Suomesta esillä on muun muassa Tesoman allianssi. Tampereen Tesoman hyvinvointikeskuksessa palveluja tuotetaan julkisen, yksityisen ja järjestöjen yhteistyönä yhden sopimuksen ja yhteisten tavoitteiden pohjalta. Samoissa tiloissa toimivat terveyspalvelujen lisäksi esimerkiksi kirjasto ja yhteisökahvila, tavoitteena asukkaiden hyvinvoinnin kokonaisvaltainen edistäminen.

jatkuu >

**NÄISSÄ TAPAAMISISSA
EI ESITELLÄ VAIN VALMIITA
MALLEJA, VAAN KESKUSTELLAAN
AVOIMESTI SIITÄ, MIKÄ
TOIMII JA MIKSI.**

jatkuu >

Kansainvälisenä esimerkkinä ohjelmassa on Hollannissa kehitetty alueellinen ekosysteemi, jota on rakennettu *positive health* -ajattelun pohjalta, ja jossa terveyttä tarkastellaan laajasti ja ennaltaehkäisyyn panostetaan monitoimijaisesti. Mukana ovat terveydenhuollon ammattilaiset, sairaala, kunnat, yrittäjät ja naapurustotoimijat.

Yhteistyö ei jää verkostolistauksiin. Tampereella järjestettiin eurooppalaisille sote-kehittäjille tilaisuus, jossa jaettiin kokemuksia ja etsittiin ratkaisuja yhdessä.

– Näissä tapaamisissa ei esitellä vain valmiita malleja, vaan keskustellaan avoimesti siitä, mikä toimii ja miksi. Tarkoitus on oppia toisiltamme ja soveltaa oppeja eri maissa, Tuurnas sanoo.

Miten THCS-kumppanuus näkyy tavalliselle suomalaiselle?

– Ohjelman taustalla on isoja ta-

voitteita, kuten että hoitoon pääsy paranee, palveluketjut sujuvoituvat ja ennaltaehkäisy vahvistuu. Vaikutus ei synny yhdestä raportista, vaan siitä, että erilaiset toimijat oppivat tekemään yhdessä, Tuurnas sanoo.

Kansainvälinen yhteistyö on hänen mukaansa välttämätöntä myös siksi, että digitaalisuus, tekoäly ja henkilöstöpula eivät pysähdy valtioiden rajoille.

– Meillä on annettavaa esimerkiksi digitaalisuudessa ja sote-palvelujen yhdistämisessä, mutta meillä on myös paljon opittavaa muilta.

Tavoitteena on pitkäjänteinen yhteistyö, joka jatkuu vuoden 2029 jälkeenkin.

– Ajatus on, ettei tämä jää määraikaiseksi kumppanuudeksi, vaan luo pysyvää eurooppalaista yhteistyötä terveys- ja hoivajärjestelmien kehittämiseen. •

teksti | Kirsi Haapamatti

TYÖTTÖMYYDEN HOIDOSTA LANKEAA KUNNILLE ISO LASKU

Taloudellinen vastuu työttömyydestä on TE-uudistuksen myötä kuntien kontolla. Mitä tapahtuu, jos rahat muutenkin kireässä taloustilanteessa ovat vähissä?

Pohjoispohjalaiselle Nivalan kunnalle lankesi viime vuonna yli 700 000 euron lasku. Työmarkkinatuista koitua menoerä on suuri, etenkin suhteutettuna kunnan kokonaistalouden menoihin, jotka ovat 46 miljoonaa.

– TE-uudistuksesta meille koitua lasku on tosi raskas asia, vaikka muutoin uudistus on meille hyvästä, Nivalan kaupunginjohtaja **Päivi Karikumpu** kuvailee kokemuksia

viime vuoden lukujen valossa.

– Palveluiden kannalta asiat ovat nyt paremmin kuin ennen uudistusta. Meillä on nyt TE-palvelut omassa kunnassa, mitä ei ennen ollut.

**PALVELUIDEN KANNALTA
ASIAT OVAT NYT PAREMMIN
KUIN ENNEN UUDISTUSTA.**

Karikumpu arvelee, että lähipalvelulla on asiakkaille iso merkitys. Kynnys matkustaa palveluiden perässä kauemmaksi naapurikapupunkiin voi osoittautua liian suureksi, jos ei ole omaa autoa eikä julkisilla yhteyksillä pääse asioimaan.

Palvelun saatavuus parhaimmillaan edistää asiakkaan työllistymistä.

– Lisäksi on arvokasta, että meillä on nyt kaupungin omassa organisaatiossa ihmisiä, joiden tehtävänä

jatkuu >

jatkuu >

on kehittää erilaisia toimintamalleja ja ratkaisuja työttömyystilanteeseen. Hyvät yhteydet paikalliseen elinkeinoelämään, yrittäjähdistykseen ja ammatilliseen oppilaitokseen ovat tärkeitä tässä työssä, Karikumpu sanoo.

Yhteistyöllä taklataan esimerkiksi kohtaanto-ongelmaa. Nivalan työssäkäyntialueella on tarvetta muun muassa teollisuuden osaajille, ja ammattioppilaitos JEDU vastaa tarpeeseen kouluttamalla.

Työttömyys on silti reilun kymmenen tuhannen asukkaan Nivalasakin kasvanut, kuten muuallakin Suomessa. Kuntien menot kasvoivat vuonna 2025 nimenomaan työttömyyden aiheuttamien lisäkulujen takia, kertovat kuntien tilinpäätökset. Kuntatalouden konsultti, hallintotieteiden tohtori **Eero Laesterä** Finnish Consulting Groupista toteaa, että TE-uudistus ei olisi voinut tulla kuntien kannalta pahempaan saumaan.

– Uudistus itsessään on varmasti hyvä asia, onhan siitä yhteisesti valtion ja kuntien kanssa sovittu. Ajankohta tässä suhdanteessa ja huonossa työllisyystilanteessa vain on sellainen, että kunnat maksumiehinä ovat vaikeuksissa.

Mikä kunnille eteen, mikäli työttömyysluvut pysyvät huonoina?

Päivi Karikumpu

KUNTIEN MENOT KASVOIVAT NIMENOMAAN TYÖTTÖMYYDEN AIHEUTTAMIEN LISÄKULUJEN TAKIA, KERTOVAT KUNTIEN TILINPÄÄTÖKSET.

Onko ratkaisuna joko supistaa palveluita tai ottaa velkaa?

– Lainanotto tässä tilanteessa on kunnille huonoin mahdollinen vaihtoehto. Ei se paranna kunnan taloudellista tulosta. Vaihtoehtoisiksi jäävät verojen nosto ja palveluita karsiminen. On tietenkin todella sääli, jos kunnissa joudutaan heikentämään peruspalveluverkostoa siksi, että pystyttäisiin hoitamaan lain määräämät työllisyysvelvoitteet. Myöskään asukkaiden verotaakan kasvattaminen ei kuulosta hyvältä, Laesterä sanoo.

Säästöjä haetaan myös omaisuutta myymällä ja siirtämällä investointeja hamaan tulevaisuuteen.

Vertaaminen vanhaan on vaikeaa – ja väärinkin

Eero Laesterä huomauttaa, että jos oli TE-uudistuksen ajankohta kunnille huono, vaikea on myös tämän jutun peruskysymys: Miten kunnat pärjäävät työttömyyden aiheuttamien kulujen ikeessä?

– Vielä ei ole tarjolla tilastotietoa, joka näyttäisi, miten on onnistuttu. Vuoden, parin perästä

KUNTIEN JA HYVINVOINTIALUEIDEN VÄLINEN RAJAPINTA ON SELLAINEN, JOSSA OLISI MAHDOLLISUUS KÄÄNTÄÄ TYÖTTÖMYSSLUKUJA PAREMMIKSI.

näemme, miten alueilla työllisyys ja elinvoima ovat kehittyneet.

Onnistuessaan TE-uudistus tietenkin poikisi parempia työllisyyslukuja, sitä kautta verotuloja ja elinvoimaa kuntiin.

Vantaan työllisyyden ja kotoutumispalveluiden johtaja **Susanna Taipale-Vuorinen** yhtyy Laesterän näkemykseen: vielä ei voida arvioida, millaisia vaikutuksia TE-uudistuksella ja sen mukanaan tuomaan taloudellisella vastuulla kaupungille on.

– Eikä mitenkään voi verrata aikaisempaan, että miten valtiolla asiat tehtiin ja miten onnistuttiin. Nyt ollaan ihan eri tilanteessa, kun yhtä aikaa uusien vastuiden kanssa kunnilta on samalla leikattu juuri niihin liittyvästä rahoituksesta.

Taipale-Vuorinen arvelee, että säästösyistä Vantaan TE-palveluissa on hieman vähemmän palveluohjauksia aikaisempaan verrattuna.

– Kuitenkin samalla entistä tarkemmin pyritään siihen, että toteutettavat palvelut ovat tehokkaita ja aidosti auttavat ihmistä lähemmäs työllistymistä.

Susanna Taipale-Vuorista huolettua erityisesti nuorisotyöttömyys. On hankaluuksia saada nuoria valmistumaan ammatteihin ja sitä kautta löytää heille edes palkattomia harjoittelupaikkoja. Polku työelämään jää löytymättä.

Haasteista huolimatta Vantaalla on huomattu TE-palveluiden siirtymisen kunnille tuovan hyötyjä.

– Ilman muuta se on hyvä asia! Oli silmiä avaavaa olla jo kuntakoikeilussa, ja nyt uudistuksen myötä, alkusokin jälkeen, yhä vain vahvistuu näkemys, että kunnissa on paras ymmärrys kokonaisuudesta. Työllis-

syys on tärkeä osa kaupungin elinvoimaa, ja tämä huomioidaan myös Vantaan kaupungin strategiatyössä.

Kenelle kulut kuuluvat?

Niin Eero Laesterä, Nivalan Päivi Karikumpu kuin Vantaan Susanna Taipale-Vuorinen osoittavat samaa epäkohtaa, jolle pitäisi tehdä jotain. Työttöminä roikutetaan ihmisiä, joiden paikka olisi jossain muualla, esimerkiksi eläkkeellä. Katseet kohdistuvat hyvinvointialueiden suuntaan.

– Kuntien ja hyvinvointialueiden välinen rajapinta on sellainen, jossa olisi mahdollisuus kääntää työttömyyslukuja paremmiksi. Esimerkiksi eläkepäätösten tekeminen olisi monen työttömän kohdalla oi-

kea päätös, Eero Laesterä sanoo.

Susanna Taipale-Vuorinen lisää, että osittain työkykyisten asemaa on niin ikään kohennettava.

– Nämä täsmätyökykyiset eivät pääse eläkkeelle, jolloin pitäisi löytää se tapa, jolla rahoittaa kolmatta sektoria ja työnantajia, että mielekäs osa-aikatyö olisi mahdollinen myös heille.

Taipale-Vuorinen kertoo, että toisin kuin monet lehtiotsikot kertovat, ainakin Vantaalla esimerkiksi palkkatukea on voitu jatkaa. Vantaa maksaa sitä kymmenen miljoonaa vuodessa.

Eero Laesterä sanoo, että on kunnille tukalaa joutua maksajaksi tapauksissa, jossa henkilön työllistyminen on käytännössä mahdotonta.

– Jos työttömyys tästä vielä kovin paljon syvenee, saattaa olla, että pian aletaan olla sitä mieltä, että olikohan TE-uudistus sitenkään hyvä idea.

Kuriositeettina, tai kenties varoittavana esimerkkinä Laesterä kertoo kunnasta, joka maksaa työnantajalle 600 euroa kuussa per työntekijä, jos työnantaja palkkaa tämän.

– Jos tämä alkaa mennä tämmöiseksi, kääntyy uudistuksen idea toiseen asentoon kuin alun perin ajateltiin.

Susanna Taipale-Vuorinen

Ossi Kotavaara

teksti | Kirsi Haapamatti

Periferiassa loikkivat gasellit

Jos ei ole tarjolla tilastotietoa siitä, miten kuntien käy, muuta tietoa kyllä on. Tutkimusjohtaja **Ossi Kotavaara** Oulun yliopiston Kerttu Saalasti -instituutista sanoo, että tutkimustietoa ja kattavia rekisteriaineistoja voisi vielä nykyistä enemmän hyödyntää kuntien työllisyystoimien tietojohdamisen apuna. Kotavaaran johtama alueellisen erinomaisuuden tutkimusryhmä tuottaa tutkittua tietoa alueiden päätöksenteon tueksi.

– Jotta alueilla voidaan kehittää toimintaa tehokkaasti, on hyvä tukeutua kattavaan tilanne- ja kehityskuvatietoon siitä, mitä alueella tapahtuu yritysten kehityksen ja työvoiman saatavuuden osalta. Tuottamamme tutkimustieto muun muassa mikroyrityksistä onkin kuntatasolla laajasti käytettyä, ja lisää tietoa tuotamme jatkuvasti.

Ossi Kotavaara korostaa, että tutkimustiedon tuottaminen ei ole aivan suoraviivaista. Monet

aluetutkimuksen ja alueiden elinvoimaan liittyvät kysymykset ovat analyttisesti haastavia. Datälähteitä on paljon, tietopohjasta on tuotettava laadukkaita tuloksia ja johtopäätöksiä, ja vielä tarjoiltava ne pureksittuna, omaksuttavana tietona.

Tutkimusryhmänsä työstä liittyen alueiden työllisyyteen Kotavaara nostaa esiin maaseudun gasellit -ilmiön. **Pauliina Björkin**, **Martti Saarelan** ja **Matti Muhoksen** kanssa yhdessä tuotettu tutkimus kertoo nuorten ja nopeasti kasvavien yritysten eli gasellirytysten olevan yleisiä kaupungeissa, mutta myös osassa maaseutukunnissa, erityisesti ydinmaaseudulla. Toimialoina gasellirytyksissä maaseudulla ovat muun muassa rakentaminen, kuljetus ja metalliala.

– Gasellirytykset ovat kiinnostava kohde talouden ja aluekehittämisen kannalta, Kotavaara sanoo. •

RATKAISURAHASTO EFFEKT RISKIRAHOITTAÄ YHTEISTÄ HYVÄÄ

Ilman säätiötä suomalainen taide, tiede ja jopa moni hyvinvointivaltion perusasioista voisi erittäin kituliaasti. Apurahoittaminen itsessään kuitenkin harvoin johtaa kasvuun ja skaalautuvuuteen. Ratkaisurahasto Effekt tarttuu tähän ongelmaan viemällä yhteen säätiörahalla ja enkelisijoittamisen. Jos kaikki menee hyvin, myös kunnat ja kaupungit hyötyvät Effektin työstä.

Ari Evwaraye

Mistä alkaa uudenlainen ajattelu? Tavallisimmin ihmisten ja ideoiden kohtaamisesta. Näin kävi, kun entinen virkahenkilö, nykyinen vaikuttavuussijoittaja **Ari Evwaraye** ja Brita Maria Renlundin säätiön toimitusjohtaja **Birgitta Forsström** tapasivat. Evwarayen ja yhtiökumppani

Stefan Haglundin yritys Startmore Social Impact HUB tekivät Forsströmiin vaikutuksen ideoillaan uudesta tavasta rahoittaa yhteiskunnallisesti tärkeitä asioita.

Forsström oli jo aiemmin miettinyt apurahoittamisen dilemmaa. Kauppätieteiden tohtori siirtyi johtamaan Brita Maria Renlundin muisto-

säätiötä viisi vuotta sitten.

Yli satavuotias säätiö on suuri tekijä lapsiköyhyyden ja syrjäytymisen vähentämisessä. Merkityksellisyyttä ei työstä tarvinnut hakea, mutta silti Forsström jäi miettimään, että aina apurahasta ei hyödytä parhaalla mahdollisella tavalla.

jatkuu >

PÄÄOMAN PALAUTTAMINEN ON HAPPOTESTI. SEN AVULLA NÄEMME, SYNTYYKÖ KASVUA JA SKAALAUTUVUUTTA

Erik Båsk

Apurahat toki työllistävät saajiaan ja hankkeet ovat tärkeitä, mutta miten hyöty saataisiin skaalautumaan? Voisiko säätiö toisenlaisella logiikalla osallistua myös sosiaalisten innovaatioiden rahoittamiseen? Juuri niitä puolestaan rahoittaa Startmore Social Impact HUB. Brita Maria Renlundin muistosäätiö myönsi Startmore Social Impact HUBille avustuksen ja samalla säätiö alkoi uudistaa strategista ajatteluaan: voitaisiinko pieni osa avustuksista kanavoida sosiaalisille innovaatioille sillä ajatuksella, että raha maksetaan takaisin ja sijoitetaan uudelleen?

Vastaus oli kyllä ja mukaan tuli myös suuri tieteen, taiteen ja kansanvalistuksen rahoittaja Alfred Kordelinin säätiö toimitusjohtajansa **Erik Båskin** johdolla.

Kordelininkin säätiössä oli jo pitkään pohdittu, miten apurahojen vaikuttavuutta voitaisiin lisätä ja kulttuuritoimijoiden rahoituspohjaa laajentaa. Ongelmana olivat pienet, lyhytkestoiset ja yksittäiset apurahat, jotka olivat lisänneet toimijoiden

riippuvuutta avustuksista ilman pitkäjänteistä kehitystä. Uuden strategian myötä apurahojen kokoa ja kestoja kasvatettiin merkittävästi. Yhteistyössä Renlundin säätiön ja Startmore Impact Hubin kanssa syntyi uudenlainen rahoitusväline, joka sijoittuu perinteisten apurahojen ja sijoittamisen väliin, ja joka mahdollistaisi pitkäjänteisemmän kehittämisen ja kestävämmän taloudellisen pohjan niin sosiaalisten innovaatioiden kuin kulttuuritoimijoiden rahoittamiseen.

Välineen nimeksi tuli ratkaisurahasto Effekt.

Pääoman takaisinmaksu happotestinä toiminnalle

Aloitteita, jotka vastaavat yhteiskunnallisiin haasteisiin ja edistävät hyvinvointia. Uusia tapoja rahoittaa, rahoitusmuotoilua, läpinäkyvää tulosten mittaamista. Hyvältä kuulostaa, mutta esimerkiksi millaisia asioita Effekt mielellään tukisi?

Toimitusjohtaja Evwaraye nostaa esimerkkinä esiin nuorten Icehearts-toiminnan. Syrjäytymisen ehkäisyyn

luotu sosiaalinen urheiluseura on kasvanut laajaksi verkostoksi, joka kulkee tukea tarvitsevien lasten rinnalla esikoulusta aikuisuuteen.

– Icehearts on hieno, mutta sen synty vei 20 vuotta. Me haluamme auttaa hyvien juttujen kanssa nopeammin, toteaa Evwaraye.

Yhtiömuodoltaan Effekt on sataprosenttisesti voittoa tuottamaton osakeyhtiö. Brita Maria Renlundin muistosäätiö ja Kordelinin säätiö allokoivat alkuun 1,5 miljoonaa euroa, mutta tavoite on saada mukaan suurempi joukko säätiöitä. Perustajasäätiöt ovat sitoutuneet kolmeksi vuodeksi rahoittamaan Effektiä.

Effektin lähestymistapa on vapaa ja kokeileva. Ainoa päätöksiä määrittävä asia ovat säätiöiden säännöt. Lisäksi rahoitettavien tahojen pitäisi kyetä palauttamaan saamansa raha.

– Pääoman palauttaminen on happotesti. Sen avulla näemme, syntyykö kasvua ja skaalautuvuutta, toteaa Evwaraye.

Pääoman takaisinmaksu ei kuitenkaan ole itseisarvo, ja rahat sijoitetaan aina uudelleen uusiin hyviin

hankkeisiin.

– Ihannetapauksessa syntyy sellainen laari, joka maksaa jotakin takaisin. Voittoa tässä takaisinmaksussa ei kuitenkaan tehdä, tähdentää Kordelinin säätiön toimitusjohtaja Erik Båsk.

Tärkeä asia on myös vaikutusten mitattavuus. Siinäkin filosofia on toinen kuin kaupallisissa hankkeissa.

– Tehokkuusmittareita emme käytä, toteaa Birgitta Forsström.

– Sen sijaan mittareita voivat olla poliisitehtävien väheneminen jollakin alueella tai maahanmuuttajataustaisten ihmisten parempi työllistymisaste.

Forsströmin mielestä juuri nyt, hyvinvointivaltion rahoituskriisissä, momentum Effektin kaltaiselle toimijalle on täydellinen.

– Tarvitaan mitattavuutta, ketteryyttä, innovatiivisempaa ajattelua ja yksityisen ja julkisen yhteistyötä.

Apurahojen ja valtiontukien maailmassa operoineelle ajatus yksityisestä rahasta innovaatio- ja ket-

teryyspuheineen voi olla vaikeaa. Lisäksi esimerkiksi kulttuurin kentällä on kauan puhuttu vaikutusten mittaamisten vaikeudesta alalla, jossa tärkeä näkökulma on taiteen itseisarvo ja sen puolustaminen.

Ari Evwarayen mukaan ratkaisu-rahaston suhde vaikuttavuuteen on ”hivittävän pragmaattinen.”

– Meidän ajatus on rahoittaa sel- laista toimintaa, joka voi jatkossa näyttää vaikkapa kunnalle tai hyvinvointialueelle asialta, jota ne tarvitsevat. Haemme asioille riittävän hyvät indikaattorit, hän kertoo.

Apurahaa vaativampi rahoitusmalli

Kulttuurin kenttä on vielä työn alla. Käsityksen vaikuttavuudesta on oltava laveampi.

– Uudentyyppistä tekemistä, uusille kohderyhmille, uusille ihmisille. Pyrimme löytämään asioita, jotka osoittavat, että kulttuurin elinvoima on kasvanut ja se, mihin on panostettu, kasvaa eikä kasvu ole

tapahtunut toisen kulttuurigenren kustannuksella.

Kordelinin säätiön toimitusjohtaja Erik Båsk myöntää, että kulttuuripuolella rahoitusyhtälöt ovat vaikeita.

– Siellä on sekä julkista rahaa, muuta tukea ja sitten omarahoitusta eli jotakin myytävää. Me haluaisimme nähdä monipuolisempia rahoituspohjia. On tilanteita, joissa yhden rahoittajan pois jääminen käytännössä kaataa toiminnan.

Tätä kirjoitettaessa Effektin ensimmäiset rahoituspäätökset ovat vasta tekeillä. Yhteydenottoja on tullut paljon. Hylsyjäkin annetaan, mutta vähemmän kuin säätiörahoituksessa yleensä: Ari Evwarayen arvion mukaan ensi vaiheessa joka kymmenes idea saa rahoitusta. Prosessi on neuvotteleva, tärkeää on pohtia vaikuttavuuspotentiaalia yhdessä Effektin asiantuntijoiden kanssa.

– Potentiaaliset hakijat tuntuvat tiedostavan, että tämä on erilaista, ”vaativampaa” rahoitusta kuin apurahat, mikä toistaiseksi näyttää toimivan pidäkkeenä. On vaikea sanoa vielä, onko joillakin potentiaalisilla hakijoilla kynnyksen korkealla ja on mielenkiintoista nähdä, mihin tämä suhdeluku jatkossa asettuu, Evwaraye toteaa. Hän myös kertoo julkisen sektorin olleen ilahduttavan aloitteellista.

Vaikka Effekt on Suomessa uudentyyppistä toimintaa, jo Ruotsista löytyy esimerkkejä vastaavista rahoitusmalleista. Ari Evwaraye toivookin, että pitkällä aikavälillä Effektistä tulee pysyvä toimija.

– Säätiöt rahoittavat erilaista toimintaa Suomessa 500 miljoonalla eurolla vuodessa. Jos prosentti siitä, viisi miljoonaa, käytettäisiin tällaiseen, se olisi kyllä aika hienoa.

Effektissä on tällä hetkellä kolme työntekijää. Tavoite ei jatkossakaan ole olla parrasvaloissa vaan toimia – Evwarayen sanoin – yhteiskunnallisena ”sukkulana” joka poistaa esteitä.

–Haluan, että kaikilla on kokemus, että tämä on meitä varten. •

MITTAREITA VOISIVAT OLLA POLIISITEHTÄVIEN VÄHENEMINEN JOLLAKIN ALUEELLA TAI MAAHANMUUTTAJATAUSTAISTEN IHMISTEN PAREMPI TYÖLLISTYMISASTE.

Birgitta Forsström

VAURAUDEN VARJOSSA

– keitä ovat he, jotka putoavat turvaverkon läpi?

– Tämän tutkimuksen jälkeen poliitikot eivät voi ainakaan sanoa, että ”en tiennyt”, Juho Saari toteaa.

Tampereen yliopiston professori **Juho Saari** ei pehmennä viestiiään. Hänen mukaansa Suomi elää sosiaali- ja terveystalouden murroskautta, jonka seurauksia kukaan ei vielä kunnolla hahmota. Hyvinvointivaltion muutoksen tutkimuksen ohella tarvitaan tutkittua tilannekuvaa siitä, missä kaikkein heikoimmassa asemassa olevat nyt ovat.

Hänen johtamassaan Vaurauden varjossa -tutkimushankkeessa analysoidaan ruoka-avun asiakkaiden sosiaalista asemaa 2020-luvun puolivälin Suomessa. Aineisto kerättiin yhteistyössä Suomen Punaisen Ristin kanssa, ja sitä kertyi noin 1200 vastausta eri puolilta maata. Lisäksi osana laajempaa tutkimuskokonaisuutta kerätään tietoa muun muassa matalan kynnyn paikoista, ylivelkaantuneista sekä diakonian asiakkaista.

Kaikkiaan määrällisiä tietoja on keväällä 2026 noin 4900 heikossa asemassa olevalta ja aineiston keräys jatkuu syksyyn 2026 saakka. Kokonaisuutta täydentävät rekisteritiedot, elinoloselvitys ja mielipidetiedustelut.

– Sosiaali- ja terveystalouden tutkimus, joka on tehty ennen vuotta 2024, on tällä hetkellä lähinnä historiallista, Saari sanoo.

– Käsityksemme hyvinvointivaltiosta, eriarvoisuudesta ja huono-osaisuudesta muuttuu nyt voimakkaasti. Mutta emme vielä tiedä, mihin tämä asettuu.

Murroksen keskellä

Juho Saari listaa viime vuosien ”kolhut”: pandemia, elinkustannuskriisi, sosiaaliturvan leikkaukset ja työttömyyden pitkittyminen.

Samalla toimeentulotukiasiakkuus on kasvanut.

KAKSin rahoittama tutkimus kysyy suoraan: miten ruoka-avun varassa olevat ihmiset pärjäävät tämän kaiken keskellä?

Aineistossa mitataan elämänlaatua, terveyttä, taloudellista niukkuutta, sosiaalista asemaa, yksinäisyyttä, häpeää, luottamusta ja psykofyysistä kuormitusta. Lisäksi selvitetään, missä määrin ruoka-apuun hakeutuminen johtuu sosiaaliturvan leikkauksista, elämäntilanteista, työttömyyden pitkittymisestä tai perherakenteiden muutoksista.

– Keskeinen haaste on, että mitä pidempään ihmiset valuvat huono-osaisen ryhmään, sitä korkeampi on kynnys päästä pois, Saari sanoo.

– Nyt ajatellaan, että ihmisiä voidaan kannustaa tai sanktioilla oh-

jata. Samalla on kuitenkin suljettu pois polkuja takaisin.

Hän painottaa, että ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan pääsyä on vaikeutettu ja useita riskienhallinnan rajapintoja on kiristetty. Leikkaukset ajoittuivat talouden laskukauteen, ja se on yhdistelmä, jonka yhteisvaikutus voi olla ongelmallinen: ajoituksen suhteen hallituksella ei ollut vaihtoehtoja.

Elämää välitilassa

Tutkimuksessa tarkastellaan erityisesti työikäisiä, jotka eivät istu perinteisiin kategorioihin.

– Meillä on yhä enemmän ihmisiä, jotka ovat jonkinlaisessa välitilassa. He eivät ole riittävän työkykyisiä, mutta eivät myöskään työkyvyttömiä. He ovat jonkin verran sairaita, mutta eivät niin sairaita, että pääsisivät eläkkeelle. Opiskelu on kesken, asuminen epävarmaa, ulosotto päällä.

Ruoka-avun asiakaskunta on samalla muuttunut. Aiemmin kävijät olivat useimmiten työttömiä tai työmarkkinoiden ulkopuolella olevia yksineläjiä. Nyt mukana on aiempaa enemmän eläkeläisiä, maahanmuuttajia ja lapsiperheitä.

– On muodostunut oma maailmansa, joka on aika suuren etäisyyden päässä hyvinvoinnista väestöstä, Saari kuvaa.

Mitä tämä merkitsee kunnille?

Hyvinvointialueuudistuksen jälkeen huono-osaisimpien asema on kuntien ja hyvinvointialueiden jaettua vastuuta. Kunnat vastaavat asumisesta, työllistämistoimista ja kuntouttavasta työtoiminnasta, hyvinvointialueet sosiaalihuollosta.

Vaurauden varjossa -tutkimus-hanke valottaa, miten palvelujärjestelmä toimii niiden kohdalla, jotka jäävät rekisterien katveeseen. Kunnille tutkimus tarjoaa tietoa siitä, millainen joukko palvelujen yhdyspinnassa tosiasiallisesti liikkuu ja millaisia kustannuksia pitkittynyt välitila voi synnyttää.

– Poliitiikka vastaa lopulta kysymykseen siitä, miten kohtelemme kaikkein heikoimpia. Kuntien kanalta kysymys kuuluu, miten hyvinvointialueiden ja kuntien yhdyspinnassa olevat ihmiset voivat.

Saaren mukaan ruoka-apu on institutionalisoitunut nopeasti. Sen ympärille on syntynyt logistiikkakeskuksia, rahoitus on vakiintunut ja toiminta on ammattimaistunut. Samalla jaettavan ruoan saatavuus on heikentynyt, kun kaupan hävikkilogistiikka on tehostunut.

Ruoka-avun asiakasmäärien kasvu ei hänen mukaansa johdu pelkästään taloudellisesta niukkuudesta. Myös sosiaalinen hyväksyttävyys on muuttunut.

– Jonot ovat vakinaistuneet ja normalisoituneet. Se on osa arjen strategiaa.

Suomeen on myös syntynyt uudenlaisia, osallistavia ruoka-avun muotoja. Esimerkiksi Kotkassa toimivassa Kohtaamisten keittiössä ylijäämäruuasta valmistetaan yhteisöllisesti aterioita sen sijaan, että ihmiset jonottaisivat ruokakasseja.

Tässä ollaan nyt

Laaja tutkimuskokonaisuus tuottaa useita raportteja, kirjoja ja väitöskirjoja. Ruoka-apua koskeva raportti julkaistaan helmikuussa 2027.

– Olemme murroksen ytimessä. Kolmen-neljän vuoden kuluttua tiedämme, mihin suuntaan Suomi asettui. Mutta jos emme nyt mittaa lähtötilannetta, emme tiedä myöskään, mitä tapahtui.

Viesti kuntapäätäjille on selkeä: jos ryhmä kasvaa ja työmarkkinoille palaaminen ei ole lyhyellä aikavälillä realistista, ongelmaa ei ratkaista pelkillä kannustimilla.

– Kun ihmiset putoavat riittävän kauas, paluu ei tapahdu käskemällä.

Helmikuussa 2027 tiedetään enemmän. Sen jälkeen tietämättömyyteen ei voi enää vedota.

➔ *KAKS rahoittaa tutkimusta.*

NUMEROT AUKI

koonnut | Maria Markus

Korruptio nähdään yleisimpänä valtakunnan politiikassa

48%

Kansalaisista joka toinen uskoo, että valtakunnan tason poliittisten päättäjien keskuudessa korruptio, eli vallan väärinkäyttö omaksi eduksi, on erittäin tai melko yleistä.

38%

Kaksi viidestä arvioi, että poliittiset päättäjät omassa kotikunnassa ovat alttiita korruptiolle.

34%

Kolmannes osoittaa syyttävällä sormella valtion virkamieskuntaa.

26%

Oman kotikunnan kunnalliset viranhaltijat ovat kansalaisten mielestä puhtoisempia. Vain neljännes arvioi korruption olevan yleistä heidän keskuudessaan.

69%

vastaajista uskoo, että hyvän veljen -verkostojen suosimista esiintyy kunnallisessa päätöksenteossa ainakin melko usein.

KAKS – Kunnallisalan kehittämissäätiön tutkimuksen toteutti Verian (aiemmin Kantar Public). Tutkimusaineisto on koottu Gallup Kanavalla 29.11. – 3.12.2025. Haastatteluja tehtiin yhteensä 1.001. Vastaajat edustavat maamme täysikäistä väestöä Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Tutkimuksen tulosten virhemarginaali on koko aineiston tasolla suurimmillaan vajaat kolme prosenttiyksikköä suuntaansa.

Polemiikin luontokoulu

Aistit auki ja kirmaamaan - ulos sote-, kunta- ja taloushuolista

KIMALAINEN

Kimalainen on erinomainen pölyttäjä karvaisen ja paksun ulkomuotonsa vuoksi. Kimalaiset ovat raskaita hyönteisiä. Niiden on lämmitettävä lentolihaksensa ennen lentoa lähtöä. Ne kiipeävät aamulla kukintojen latvoihin lämmittelemään.

Kimalaisten ruokavalio koostuu medestä ja siitepölystä. Ne valmistavat hunajaa ravinnokseen.

Kimalaisista vain kuningattaret talvehtivat. Kimalaisen pesä muistuttaa harmaata kananmunakennostoa. Pesän yksilömäärä on enimmillään muutamia satoja. Suomessa on noin 30 eri kimalaislajia.

LÄHDE: HYÖNTEISMAAILMA

